

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

YLÄKOULUIKÄISTEN SEKSUAALIVÄKIVALLAN JA HÄIRINNÄN TUNNISTAMINEN SEKÄ PUHEEKSIOTTO

Opas yläkouluikäisille ja heidän kanssaan työskenteleville

TEKIJÄT Suvi-Tuulia Granqvist
Vilma Hirvonen
Iina Turkia

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Kättilön tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Suvi-Tuulia Granqvist, Vilma Hirvonen, Iina Turkia	
Työn nimi Yläkouluikäisten seksuaaliväkivallan ja häirinnän tunnistaminen sekä puheeksiotto. Opas yläkouluikäisille ja heidän kanssaan työskenteleville	
Päiväys	16.11.2023.
Sivumäärä/Liitteet	30/2
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoima seksuaaliterveyden edistämisen työryhmä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Nuorten seksuaaliväkivallan ja häirinnän kokemukset ovat lisääntynyt vuosien kuluessa. Erityisesti tyttöjen kokemukset ovat lisääntyneet huomattavasti. Seksuaaliväkivalta usein aiheuttaa häpeää ja syyllisyyttä, minkä vuoksi avun hakeminen voi olla nuorelle vaikeaa. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että ammattilaisilla olisi riittävästi tietoa aiheesta ja siitä, kuinka asia otetaan nuoren kanssa puheeksi. Tärkeää olisi myös, että nuorilla olisi riittävästi tietoa aiheesta ja siitä, kuinka apua pystyy hakemaan.</p> <p>Opinnäytetyön aiheena oli yläkouluikäisten seksuaaliväkivalta ja häirintä, sekä sen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen. Työn tarkoituksena oli luoda yläkouluikäisille luotettava ja näyttöön perustuva opas, jota myös ammattilaiset voivat hyödyntää. Oppaan tavoitteena on lisätä nuoren tietämystä seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä, sekä ohjata nuorta, kuinka tilanteen kohdatessa tulisi toimia ja mistä hakea apua. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä, jonka toimeksiantajana oli Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoima seksuaaliterveyden edistämisen työryhmä.</p> <p>Kehittämistyön tuotoksena kirjallisen raportin lisäksi valmistui seksuaaliväkivallan ja häirinnän tunnistamisen sekä puheeksi ottamisen opas, jota voidaan hyödyntää yläkouluikäisiä nuoria kohdatessa. Opas suunniteltiin ja toteutettiin näyttöön perustuvan, mahdollisimman ajankohtaisen tiedon pohjalta. Oppaassa kerrottiin seksuaaliväkivaltaan ja häirintään liittyvistä käsitteistä, sekä asian puheeksi ottamisesta ja tunnistamisesta. Oppaassa käytiin myös läpi seksuaaliväkivallan ja häirinnän eri muotoja sekä miten apua voi hakea. Oppaasta tehtiin sähköinen pdf-versio, jonka tarvittaessa pystyy tulostamaan. Opas suunniteltiin yläkouluikäisiä nuoria ajatellen, ulkoasu ja oppaan sisältö pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeäksi ja mielenkiintoiseksi.</p>	
Avainsanat seksuaalinen häirintä, seksuaaliväkivalta, nuori, yläkouluikäinen, tunnistaminen, puheeksiotto	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Midwife	
Author(s) Suvi-Tuulia Granqvist, Vilma Hirvonen, Iina Turkia	
Title of Thesis Recognition and communication of sexual violence and harassment among adolescents. Guidebook for adolescents and professionals	
Date 16.11.2023.	Pages/Appendices 30/2
Client Organisation /Partners Sexual health promotion group, coordinated by wellbeing and health promotion and participation service sector in wellbeing services county of North Savo	
<p>Abstract</p> <p>Adolescents' experiences of sexual violence and harassment have increased over the years. The experiences of girls in particular have increased considerably. Sexual violence often causes shame and guilt and because of this seeking help might be difficult. This is why it would be important for professionals to have enough information on the subject and to know how to communicate with teenagers. It would also be important for teenagers to have sufficient information on the subject and how to find help.</p> <p>The subject of the thesis was recognition and communication of sexual violence and harassment among adolescents. The purpose of the thesis was to create a reliable guidebook for adolescents and professionals. The aim of the guide is to increase awareness of sexual violence and harassment, and to guide on how to act and where to seek help when faced with the situation. The thesis was a development work commissioned by a work group to promote sexual health in wellbeing services county of North Savo.</p> <p>As a product of the development work, in addition to a written report, a guide on the thesis subject was made, which can be used when working with teenagers. The guide was designed on evidence-based, up-to-date information. The guide was made to explain the concepts of sexual violence and harassment, as well as how to address and recognise the issue. The work also discusses different forms of sexual violence and harassment and how to seek help. An electronic pdf-version of the guide was made, which can be also printed if needed. The guide was designed with the interests of adolescents in mind, the layout and content of the guide were made as simple and interesting as possible.</p>	
<p>Keywords</p> <p>sexual harassment, sexual violence, teenager, adolescent, communication, recognition</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	SEKSUAALIVÄKIVALTA JA HÄIRINTÄ	7
2.1	Seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän määritelmät	7
2.2	Seksuaalirikoslainsäädäntö ja suojaikäraja	7
3	YLÄKOULUIKÄISTEN SEKSUAALISUUS	8
3.1	Yläkouluikäinen	8
3.2	Seksuaalisuus	8
3.3	Nuorten kokema seksuaaliväkivalta ja häirintä	8
4	SEKSUAALIVÄKIVALLAN PUHEEKSIOTTO	11
4.1	Seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen	11
4.2	Kenelle nuoret kertovat kokemuksistaan?	11
4.3	Seksuaalisuuden puheeksioton mallit	12
4.4	Ammattilaisten osaaminen	12
5	SEKSUAALIVÄKIVALLAN JA HÄIRINNÄN TUNNISTAMINEN	13
5.1	Nuorten kokemusten tunnistaminen ja oheissairastavuus	13
5.2	Seksuaaliväkivalta nuorten seurustelusuhhteissa	13
5.3	Seksuaaliväkivallan tekijänä aikuinen	13
5.4	Internet ja sosiaalinen media	14
5.5	Vastikkeellinen seksi	14
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	15
6.1	Tarkoitus ja tavoite	15
6.2	Menetelmäprosessi	15
6.3	Oppaan toteuttaminen	16
6.4	Oppaan arviointi	17
7	POHDINTA	18
7.1	Toteutus ja tuotoksen pohdinta	18
7.2	Eettisyys ja luotettavuus	19
7.3	Ammatillinen kasvu	19
7.4	Hyödynnettävyys ja kehittämisideat	20
	LÄHTEET	21
	LIITE 1 – TUTKIMUSARTIKKELIT TAULUKOITUNA	25
	LIITE 2 - OPAS	30

KUVALUETTELO

KUVA 1. 8.–9.-luokkalaisten kokema seksuaaliväkivalta vuosina 2019 ja 2021 (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021)	9
KUVA 2. 8.–9.-luokkalaisten kokema häiritsevä seksuaalinen ehdottelu tai ahdistelu vuosina 2019 ja 2021 (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2021)	9
KUVA 3. ALLOW-malli (Hatzichristou ym. 2004, 51, mukailten Iina Turkia 2023)	12
KUVA 4. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli (Salonen 2013, 54, mukailten Vilma Hirvonen 2023) .	15

1 JOHDANTO

Seksuaaliväkivallassa ja häirinnässä loukataan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta. Se vaikuttaa kielteisesti ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Seksuaalisuutta loukatessa loukataan koko ihmisyyttä, minkä vuoksi seksuaaliväkivalta on erityisen traumatisoivaa. Seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat kouluterveyskyselyiden mukaan yleisiä nuorilla. Kokemukset ovat myös tutkimusten mukaan yleistyneet viime vuosina nuorten keskuudessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021; Nipuli & Bildjuschkin 2016, 3.)

Perehdymme opinnäytetyössämme yläkouluikäisten eli 7.–9. luokkalaisten seksuaaliväkivallan ja häirinnän tunnistamiseen sekä puheeksi ottamiseen. Opinnäytetyö toteutetaan kehittämistyönä. Kehittämistyön toimeksiantajana toimii Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoima seksuaaliterveyden edistämisen työryhmä. Työryhmän toiminnassa on mukana monia terveysalan ammattilaisia, järjestöjä, koulutusalan ammattilaisia sekä esimerkiksi Tyttöjen talo. Toiminnallaan työryhmä edistää seksuaaliterveyttä, sekä vie eteenpäin seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyä.

Työn tarkoituksena oli luoda yläkouluikäisille opas seksuaaliväkivallan ja häirinnän tunnistamisen sekä puheeksioton tueksi. Tarkoituksena oli myös, että yläkouluikäisten kanssa työskentelevät ammattilaiset pystyvät hyödyntämään opasta työssään. Tavoitteena on oppaan avulla lisätä nuoren tietämystä seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä, sekä ohjata kuinka tilanteen kohdatessa tulisi toimia ja mistä hakea apua. Valitsemamme aihe on meille tärkeä tulevan kättilön ammattimme vuoksi. Aihe on myös ajankohtainen nuorten lisääntyvien seksuaaliväkivallan ja häirinnän kokemusten vuoksi.

2 SEKSUAALIVÄKIVALTA JA HÄIRINTÄ

2.1 Seksuaaliväkivallan ja seksuaalisen häirinnän määritelmät

Seksuaaliväkivallassa on kyse väkivallasta, joka tahallisesti loukkaa henkilön seksuaalista koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliväkivalta on käsitteenä laaja ja sen alle voidaan liittää mm. seksuaalinen hyväksikäyttö, altistaminen seksuaaliselle materiaalille, pakottaminen seksuaalisiin tekoihin tai seksiin, seksuaalinen kaltoinkohtelu, inesti ja vastikkeellinen seksi. Väkivalta voi ilmetä esimerkiksi puheina, katseina, kosketteluna, riisumisena, ahdisteluna, lähentelynä tai painostamisena. Tekona se ei aina sisällä fyysistä väkivaltaa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022; Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 5–7.)

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa sanallista, sanatonta tai fyysistä käytöstä, joka ei ole toivottua häirinnän kohteeksi joutuneen näkökulmasta. Terminä se on osittain päällekkäinen seksuaaliväkivalta-termin kanssa. Käytös loukkaa tarkoituksella tai tosillisesti henkilön fyysistä tai henkistä koskemattomuutta. Tällaisia tekoja voivat olla esimerkiksi eleet, ilmeet, kosketukset, puheet, vitsit, ehdotukset, jotka ovat seksuaalisesti vihjailevia tai ehdottelevia. Seksuaalisen häirinnän kokeminen on subjektiivista ja se saattaa tuntua esimerkiksi loukkaavalta, pelottavalta, ahdistavalta tai epämiellyttävältä. Joskus tekijä voi todeta teon olleen esimerkiksi vitsi, joka ei oikeuta tekoa. Häirinnän tunnistaminen voi kuitenkin olla vaikeaa nuorelle. (Pelastakaa lapset julkaisuaika tuntematon.) Seksuaalista häirintää voi tapahtua esimerkiksi vapaa-ajalla, harrastuksissa, koulussa, kotona, internetissä tai sosiaalisessa mediassa sekä julkisilla paikoilla (Sakellari ym. 2022.) Seksuaaliseen häirintään liittyy usein vallankäyttöä ja se saattaa vakavimmillaan muuttua seksuaaliväkivallaksi sekä rikokseksi. (Laitinen ym. 2020, 6; Väestöliitto 2018.)

2.2 Seksuaalirikoslainsäädäntö ja suojaikäraja

Seksuaalirikoksista säädetään Suomessa rikoslain 20 luvussa. Tammikuussa 2023 tuli voimaan uusi seksuaalirikoslainsäädäntö. Tärkeimpänä uudistuksena tehtiin muutos raiskauksen määritelmään, jonka myötä sukupuoliyhteyden tulee perustua suostumukseen ja vapaaehtoisuuteen. Suostumus sukupuoliyhteyteen tulee ilmaista sanallisesti, käytöksellä tai muulla tavalla. Toinen tärkeä muutos on, että seksuaaliseen ahdisteluun voi syyllistyä muullakin tavalla kuin toista koskettelemalla, jos teko on riittävän vakava. Esimerkiksi seksuaalisen kuvan lähettäminen tai ottaminen on rangaistavaa, jos se on tehty ilman lupaa. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset luokitellaan myös nykyistä vakavimmiksi. (Oikeusministeriö julkaisuaika tuntematon.)

Suomessa suojaikärajaksi on määritelty 16 vuotta ja 18 vuotta. Suojaikärajan avulla voidaan antaa rikosoikeudellista suojaa esimerkiksi seksuaaliväkivallalta ja seksuaalisilta teoilta selkeästi vanhemman tai auktoriteettiasemassa olevan toimesta. Alle 16-vuotiaan katsotaan vielä olevan seksuaalissa ja psyykkisessä kehityksessä erityissuojelun tarpeessa, joten yli 16-vuotias ei saa tämän ikänselle tehdä seksuaalisia tekoja. Kahdeksantoista vuoden suojaikäraja tarkoittaa, että suojataan lasta ja nuorta hyväksikäytöltä, jota voisi tapahtua perheensisäisesti tai luottamussuhteessa esimerkiksi opettajan toimesta. Laissa on kuitenkin lievennyksiä eikä suojaikäraja rajoita esimerkiksi samanikäisten tai samassa kehitysvaiheessa olevien nuorien välillä tapahtuvia seksuaalisia tekoja, kun ne perustuvat molemminpuoliseen suostumukseen. (Väestöliitto 2019.)

3 YLÄKOULUIKÄISTEN SEKSUAALISUUS

3.1 Yläkouluikäinen

Yläkouluikäinen eli 12–16-vuotias on varhaisnuori murrosiän kynnyksellä. Tässä iässä persoonallisuus sekä tunne-elämä kehittyvät ja nuori alkaa itsenäistyä. Myös omassa kehossa tapahtuu fyysisiä muutoksia nopealla aikavälillä. Jokainen nuori on erilainen ja myös kehittyminen on yksilöllistä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto julkaisuaika tuntematon.)

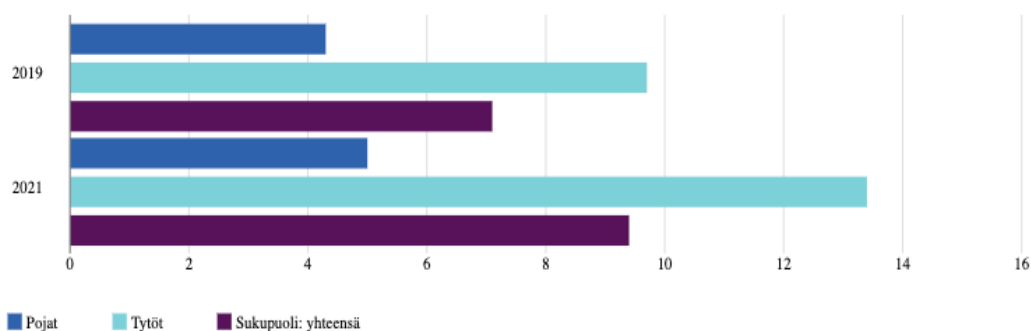
3.2 Seksuaalisuus

Seksuaalisuus on iso osa ihmisen elämää koko elämän ajan. Käsitteenä se sisältää sukupuoli-identiteetin, oman seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, mielihyvän ja suhteet, erotiikan sekä lisääntymisen. Seksuaalioikeudet kuuluvat ihmisoikeuksiin. Ne kuvaavat sitä, että jokaisella on omana itsenään oikeus toteuttaa seksuaalisuuttaan ilman väkivaltaa, pakottamista tai riistoa. Yksilöllä on oikeus omaan koskemattomuuteen, oikeus tehdä oma päätös lasten hankinnasta ja kumppanin valitsemisesta. (Bildjuschkin 2015, 9.) Yläkouluikäinen alkaa tutkia omaa seksuaalisuuttaan enemmän. Tässä iässä myös keho muuttuu ja nuorella voi mahdollisesti olla seurustelusuhteita. Nuorelle tulisi antaa aikaa ja yksityisyyttä tutkia itseään ja tapahtuvia muutoksia. On tärkeää oppia myös omat rajansa ja se mikä ei tunnu mukavalta tai ole hyväksyttävää. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto julkaisuaika tuntematon.)

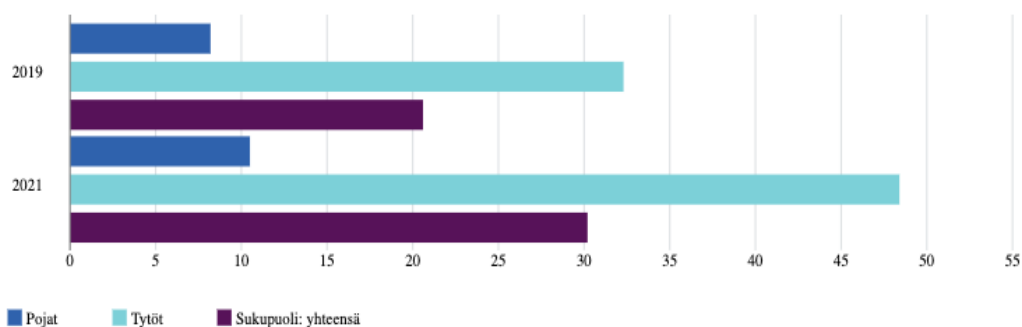
Yhdeksäsluokkalaiset ovat suurimmaksi osin kokeneet seksuaalikokemukset samanikäisen henkilön kanssa myönteisinä. Varsinkin tyttöjen kohdalla muutos näkyy myönteisenä vuoden 2013 tulosten jälkeen, poikien kohdalla tilastoissa ei ole ollut juurikaan muutosta. (Mielityinen, Hautamäki, Hakala, Fagerlund & Ellonen 2023, 84.)

3.3 Nuorten kokema seksuaaliväkivalta ja häirintä

Tutkimusten perusteella on selvitetty, että nuorten kokema seksuaaliväkivalta on lisääntynyt vuosien kuluessa. Varsinkin tytöillä kokemukset ovat lisääntyneet huomattavasti. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä noin 10 % 8.–9.-luokkalaisista tytöistä ja 4 % pojista oli kokenut seksuaaliväkivaltaa kulu- neen vuoden aikana. Vuonna 2021 kokemuksia seksuaaliväkivallasta samanikäisillä tytöillä oli 13 % ja pojilla 5 %. Häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua oli kokenut vuonna 2019 tytöistä 32 % ja pojista 8 %, kun taas vuonna 2021 kokemuksia oli 48 % tytöistä ja 10 % pojista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021; Ikonen & Helakorpi 2019, 7.) Seksuaaliväkivallan muoto on myös jonkin verran muuttunut ja nuoret ovat kokeneet entistä enemmän pakottamista sekä väkivaltaa kuin aikai- sempina vuosina. Tuntemattomien osuus seksuaaliväkivallan toisena osapuolena on yleistynyt mer- kittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tytöillä toinen osapuoli on useimmiten tuntematon ja pojilla taas ystävä. (Mielityinen ym. 2023, 80–114.) Alla olevissa taulukoissa on havainnollistettu 8.– 9.-luokkalaisten kokemuksia seksuaaliväkivallasta ja seksuaalisesta häirinnästä vuosina 2019 ja 2021 (kuva 1 ja kuva 2).

KUVA 1. 8.–9.-luokkalaisten kokema seksuaaliväkivalta vuosina 2019 ja 2021 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021)

KUVA 2. 8.–9.-luokkalaisten kokema häiritsevä seksuaalinen ehdottelu tai ahdistelu vuosina 2019 ja 2021 (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021)

Ulkomaista syntyperää omaavat tai sijoitettuna asuvat sekä toimintarajoitteiset nuoret kohtaavat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa muita nuoria useammin (Ikonen & Halme 2018). Myös seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla on erityinen riski kohdata seksuaaliväkivaltaa. Haavoittuvuutta lisää ajattelutyylillä, että erityisryhmiä pidetään ei-seksuaalisina tai puolustuskyvyttöminä. Tämä voi johtaa myös siihen, että seksuaalikasvatus ei tavoita näihin erityisryhmiin kuuluvia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Seksuaaliväkivalta on sukupuolistunutta ja se näkyy myös nuorten kokemuksissa. Tutkimusten mukaan tytöt kokevat poikia enemmän seksuaaliväkivaltaa sekä seksuaalista häirintää. Vuonna 2019 8.–9.-luokkalaisten tytöistä 32 % oli kokenut seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua, kun pojista kokemuksia oli 8 %. Seksuaaliväkivaltaa oli kokenut tytöistä 10 % ja pojista 4 %. (Ikonen & Helakorpi 2019, 7; Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 5.) Seksuaaliväkivallan sukupuolistuneisuutta on esitetty edeltävän sivun taulukoissa (ks. kuva 1 ja kuva 2). Myös nuorten seurustelusuhhteissa tapahtuvat seksuaaliväkivallan kokemukset ovat sukupuolistuneita. Vuonna 2023 15–20-vuotiaista tytöistä 37 % kertoi kokeneensa jotakin seksuaaliväkivallan muotoa suhteessa, kun pojista vastaava osuus oli 15 %. Tytöistä 2 % raportoi tehneensä seksuaaliväkivaltaa kumppanilleen ja pojista 7 %. (Isotalo 2022, 58.)

Nuorten kokemukset väkivallasta kasautuvat usein samoille nuorille. Esimerkiksi seurusteluväkivaltaa kokeneet nuoret kokevat muita todennäköisemmin väkivaltaa kotona ja joutuvat useammin väkivaltaisten rikosten kohteeksi tai syyllistyvät itse niihin (Niemi 2010, 86). Väkivallan tekijä- ja uhrikokemukset kytkeytyvät usein myös toisiinsa ja monesti samat nuoret, jotka ovat kokeneet väkivaltaa

ovat myös tehneet sitä. Vuonna 2023 nuorista, jotka olivat tehneet seksuaaliväkivaltaa, 73 % oli kokenut seksuaaliväkivaltaa seurustelusuhteessa. Jos nuori kokee väkivaltaa seurustelusuhteessaan, on todennäköistä, että väkivaltaa ilmenee useassa eri muodossa. Esimerkiksi seksuaaliväkivaltaa seurustelusuhteessa kokeneista nuorista lähes puolet on tehnyt myös digitaalista tai henkistä väkivaltaa suhteessaan. (Isotalo 2032, 56–96.)

4 SEKSUAALIVÄKIVALLAN PUHEEKSIOTTO

4.1 Seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen

Seksuaaliväkivalta aiheuttaa syyllisyyttä ja häpeää, jonka vuoksi apua ei uskalleta usein hakea. Seksuaalisuuden herkkyys ja intiimiys vaikeuttavat kokemuksista kertomista. Näiden syiden takia on tärkeää, että aloite puhumisesta tulee ammattilaiselta. Kysymällä ammattilainen antaa luvan puhua tapahtuneesta. Kysymättä jättäminen voi pitkittää oikeanlaisen avunsaamista. Puheeksi ottamisen tulisi tapahtua aina kahden kesken turvallisuuden takaamiseksi. Keskustellessa voidaan kertoa saatavilla olevasta avusta ja ohjataan tarpeenmukaisesti palveluihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022; Nipuli & Bildjuschkin 2016, 26.) Alle 18-vuotiaaseen kohdistuneesta seksuaaliväkivallasta tai sen epäilystä on aina tehtävä lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille (lastensuojelulaki 417/2007, 25 §). Yli 16-vuotiaat seksuaaliväkivaltaa kohdanneet hoidetaan Seritukikeskuksessa, joka tarjoaa esimerkiksi oikeuslääketieteellisiä tutkimuksia, traumatukea, neuvontaa sekä terapiaa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023).

Seksuaaliväkivallan puheeksiotto nuorten kanssa on tärkeää, jotta nuori voi tuoda kokemuksensa esille ja saa tarvitsemansa avun. Nuorille on usein helpompaa kertoa kokemuksistaan, kun heille esitetään aiheesta kysymyksiä. Tilanteessa voi tuoda esille, että aiheesta kysytään, jotta nuorta pystytään auttamaan. Nuorelle voi kertoa, että kysymykset voivat herättää ikäviä ja vaikeita tunteita, mikä on täysin normaalia. Tärkeää on tuoda esille, että väkivalta ei ole uhrin vika ja että syyllisyys sekä häpeä ovat tavallisia, mutta hankalia seksuaaliväkivaltaan liittyviä tunteita. Nuoret ovat tarkkoja havainnoimaan esimerkiksi, jos aikuinen välttelee kuuntelemista tai ajattelee olevansa kykenemätön auttamaan seksuaaliväkivallan kokemuksissa. Tällaisessa tilanteessa nuoren ensimmäiset yritykset kertoa seksuaaliväkivallasta voivat jäädä ainoiksi eikä nuori saa tarvitsemaansa apua. Monen nuoren kohdalla kokemus autetuksi tulemisesta tulee jo siitä, kun nuori pääsee kertomaan asiasta ensimmäisen kerran ja kokee tulleen kuulluksi. Merkityksellisin apu voi olla esimerkiksi se, että työntekijä ottaa vastaan tiedon seksuaaliväkivallakokemuksesta ja auttaa nuoren eteenpäin avunpiiriin. (Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 15–21.)

4.2 Kenelle nuoret kertovat kokemuksistaan?

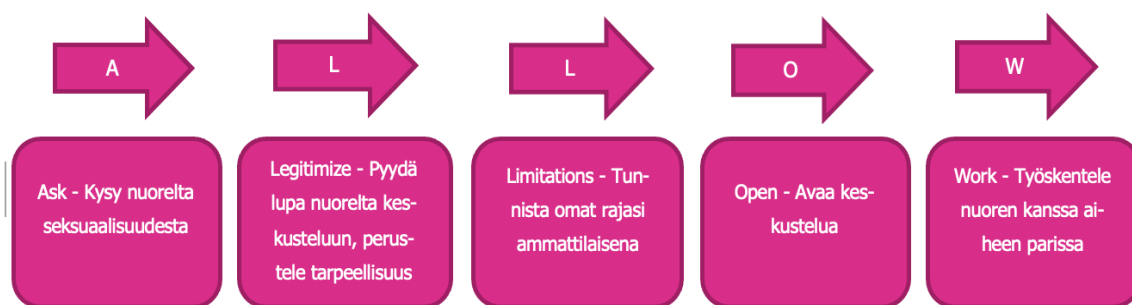
Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan tytöt kertovat poikia yleisimmin kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai seksuaaliväkivallasta aikuiselle. Pojat kuitenkin saavat tyttöjä useammin tukea kokemuksiinsa koulun aikuisilta sekä koulujen ulkopuolisista palveluista. (Ikonen & Helakorpi 2019, 1.) Erityisesti nuorten, miessukupuolisten, maahanmuuttajataustaisten, vammaisten ihmisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien voi olla erityisen vaikeaa kertoa kokemuksistaan (Nipuli & Bildjuschkin 2016, 26).

Seurustelusuhhteissa tapahtuneista seksuaaliväkivallan kokemuksista nuoret kertovat harvemmin ulkopuolisille, kuin muista väkivallan muodoista esimerkiksi henkisestä tai fyysisestä väkivallasta. Tyypillisimmin kokemuksesta kerrotaan vain yhdelle henkilölle ja usein tämä henkilö on ystävä tai kaveri. Nuoret kertovat vain harvoin tapahtuneesta perheen ulkopuoliselle aikuiselle, kuten koulun henkilökunnalle. Seksuaaliväkivallasta kertoessa nuoret saavat useammin kielteisiä reaktioita heille tärkeiltä ihmisiltä, kuin muista väkivallan muodoista kertoessa. (Isotalo 2023, 114.)

4.3 Seksuaalisuuden puheeksioton mallit

Seksuaalisuuden puheeksiottoon on olemassa erilaisia malleja. Mallien sisältämät vaiheet tulevat englannin kielen sanojen ensimmäisistä kirjaimista. Yksi tunnetuimmista malleista on PLISSIT, joka sisältää neljä eri tasoa, joilla seksuaalisuuteen liittyviä ongelmia ja kysymyksiä voidaan lähestyä. Tasot ovat Permission (luvan antaminen), Limited Information (rajatun tiedon antaminen asiakkaan ongelmaan), Specific Suggestions (erityisohjeiden antaminen asiakkaalle) ja Intensive Therapy (pitkäkestoinen seksuaaliongelman hoitaminen terapiamenetelmillä). BETTER-malli konkretisoi puheeksi ottamisen kulkua sekä tarjoaa jäsennellyn mallin ohjaustilanteelle. Se koostuu kuudesta vaiheesta, jotka ovat Bring up the topic (asian puheeksiotto), Explain (puheeksioton tärkeyden esille tuominen), Tell (aiheiden ja ratkaisujen käsittely), Timing (oikea-aikaisuus), Educate (ohjaus) ja Record (kirjaaminen). (Sinisaari-Eskelinen, Jouhki, Tervo & Väisälä 2016, 288–289.)

Valitsimme työhömmme ALLOW-mallin, sillä se luo selkeän pohjan seksuaalisuuden puheeksi ottamiseen ja on hyödynnettävissä erilaisissa ympäristöissä. Se myös sisältää ammattilaisten omien rajojen tunnistamisen, joka on tärkeää aiheemme puheeksiotossa. ALLOW-malli koostuu viidestä vaiheesta, joista ensimmäinen Ask tarkoittaa kysymistä asiakkaan seksuaalisuudesta. Legitimize-vaiheessa pyydetään asiakkaalta lupaa puhua seksuaalisuudesta ja tuodaan esille puheeksioton tarpeellisuus. Limitations tarkoittaa omien rajojen pohtimista ja tunnistamista ammattilaisena. Open-vaiheessa avataan keskustelua seksuaalisuudesta ja voidaan kysyä esimerkiksi avoimia kysymyksiä. Work tarkoittaa työskentelyä asiakkaan kanssa yhdessä seksuaalisuuteen liittyvien aiheiden parissa sekä yhteisestä toimintasuunnitelmasta keskustelua. (Hatzichristou ym. 2004, 51.) Alla olevassa kuviossa olemme havainnollistaneet miten mallia voi käyttää nuorten kanssa (kuva 3).

KUVA 3. ALLOW-malli (Hatzichristou ym. 2004, 51, mukaillen Iina Turkia 2023)

4.4 Ammattilaisten osaaminen

Nuoria kohtaavilla ammattilaisilla tulisi olla osaamista seksuaaliväkivalta-asioista voidakseen aidosti kohdata sitä kokeneen nuoren. Iso osa kohtaamisen taidoista liittyy työntekijän valmiuksiin vastaanottaa tietoa vaikeasta ja vahingoittavasta asiasta. Osaaminen ja riittävä tieto aiheesta suojaa myös sijaistraumatisoitumiselta. Ammattilaisella tulisi olla mahdollisuus pohtia omaa suhdetta seksuaalisuuteen ja seksuaaliväkivalta-asioihin liittyen, jotta omat asenteet tai kokemukset eivät välity kohtaamisessa. (Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 14–16.) Kohtaamisessa tulisi antaa tuomitsematon ja validoiva reaktio nuoren kokemuksiin, sillä se voi vähentää seksuaaliväkivaltaa kokeneen nuoren ahdistusta ja huolta (Broaddus-Shea, Scott, Reijnders & Amin 2019, 7).

5 SEKSUAALIVÄKIVALLAN JA HÄIRINNÄN TUNNISTAMINEN

5.1 Nuorten kokemusten tunnistaminen ja oheissairastavuus

Kuka tahansa voi kohdata seksuaalista väkivaltaa ja häirintää sukupuolesta, iästä tai taustasta riippumatta. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn perusteella voidaankin todeta, että seksuaalista häirintää kokee kaikenikäiset nuoret. (Ikonen & Halme 2018, 7.) Seksuaaliväkivallan tunnistaminen voi olla vaikeaa erityisesti silloin, jos sitä on jatkunut pitkään tai tekijä on nuoren lähipiiristä. Poikien ja muunsukupuolisten kokema seksuaaliväkivalta jää usein tunnistamatta. Pojilta esimerkiksi kysytään tyttöjä vähemmän seksuaaliväkivaltaan liittyvistä asioista ja heidän voi olla vaikeampaa puhua kokeestaan häpeän ja syyllisyyden tunteiden takia. (Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 5–8.)

Seksuaaliväkivaltaa kokeneilla on usein enemmän oheissairastavuutta kuin muilla saman ikäisillä. Eniten tämä ilmiö näkyy nuorilla tytöillä sekä toistuvaa seksuaaliväkivaltaa kokeneilla lapsilla ja nuorilla. Suuri terveystalouden kulutus on tavallista nuorilla tytöillä useita vuosia ennen kuin seksuaaliväkivalta tulee ilmi. Seksuaaliväkivaltaa kokeneilla nuorilla esim. ADHD, psykoosi, itsemurhayritykset, ahdistus, masennus ja univaikeudet ovat yleisiä. Myös erilaisten lääkitysten tarve sekä huono koulu- ja opiskelumenestys on tavallista. Ammattilaisten tulisi olla tietoisia näistä yhteneväisyyksistä ja kysyä seksuaaliväkivallan mahdollisuudesta huomatessaan tällaisia merkkejä nuoresta. (Rajan ym. 2019, 1363–1369; Hu ym. 2018.)

5.2 Seksuaaliväkivalta nuorten seurustelusuhteissa

Seksuaaliväkivallan kokemuksia voi tapahtua myös nuorten seurustelusuhteissa. 15–20-vuotiaille tehdyn kyselytutkimuksen mukaan seksuaaliväkivalta nuorten seurustelusuhteissa on yleistä. Neljännes kyselyyn vastanneista nuorista oli kokenut jotakin seksuaaliväkivallan muotoa kumppaninsa taholta. Uhrikokemuksia raportoitiin selkeästi enemmän kuin kokemuksia väkivallan tekijänä, sillä vain neljä prosenttia nuorista raportoi tehneensä seksuaaliväkivaltaa kumppanilleen. (Isotalo 2023, 64.) Seurusteluväkivaltaa kokeneilla nuorilla voi olla taustalla aiempia väkivaltakokemuksia, rikoksia, päihteidenkäyttöä ja huonoa perhetaustaa. Altistavia tekijöitä seurusteluväkivallalle voi olla esimerkiksi, jos nuoren lapsuudessa on totuttu näkemään väkivaltaa omaan vanhempaan kohdistuen tai runsasta alkoholinkäyttöä. (Niemi 2011, 87.) Vuonna 2023 reilu kolmasosa nuorista, jotka olivat nähneet aikuisen tekemää henkistä väkivaltaa kotona, oli kokenut seksuaaliväkivaltaa seurustellessaan (Isotalo 2023, 97–98).

Seksuaaliväkivalta seurustelusuhteessa voi olla esimerkiksi painostamista tai fyysistä pakottamista seksuaalisiin tekoihin, kuten suuteluun, intiimiin kosketteluun, suuseksiin tai yhdyntään. Painostaminen voi tapahtua muun muassa puhelimen tai sosiaalisen median välityksellä sekä kasvotusten. Olisi tärkeää, että seurusteluhdeväkivaltaa käsiteltäisiin esimerkiksi koulujen seksuaalikasvatuksessa, sillä nuorten voi olla vaikea tulkita seurustelusuhteissa tapahtuvia kokemuksia seksuaaliväkivallana. (Isotalo 2023, 59–65.)

5.3 Seksuaaliväkivallan tekijänä aikuinen

Seksuaaliväkivaltaa voi tapahtua nuorille myös aikuisten taholta. Vuonna 2022 yhdeksäsluokkalaista 7 % raportoi seksuaalista kanssakäymistä aikuisen, eli vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa ja heistä 5 % seksuaaliväkivallan kriteerit täyttyivät.

Muunsukupuolisilla oli cis-tyttöjä ja -poikia enemmän seksuaalikokemuksia aikuisten kanssa sekä myös seksuaaliväkivallan kokemuksia. Seksuaaliväkivallan tekijänä voi olla esimerkiksi täysin tuntematon henkilö, ystävä, sukulainen, opettaja tai harrastuksen ohjaaja. (Mielityinen ym. 2023, 69–81.)

Grooming on seksuaaliväkivaltaa ja rikos, jossa aikuinen pyrkii tarkoituksellisesti tai tavoitteellisesti houkuttelemaan lapsen tai nuoren seksuaalisiin tarkoituksiin. Sitä voi tapahtua netin tai sosiaalisen median alustoilla sekä netin ulkopuolella. Grooming voi olla hyvin nopeasti etenevää viestittelyä, jonka tarkoituksena groomaaja pyrkii saamaan lapsen tai nuoren toimimaan spontaanisti. Toisaalta se voi olla myös hitaasti etenevä prosessi, jossa pyritään samaan nuoreen luottamuksellinen suhde ja vähitellen tuodaan seksuaalisävytteistä sisältöä keskusteluun. Tekijä voi valehdella iästään tai sukupuolestaan. Groomingin tunnistaminen voi olla vaikeaa ja nuori voi itse olla keskusteluissa aloitteellinen. Tämä voi luoda häpeän tai syyllisyyden tunteita, mutta vastuu on kuitenkin aina tekijällä eikä nuori ole koskaan syyllinen häneen kohdistettuun seksuaaliväkivaltaan. (Pelastakaa lapset julkaisuaika tuntematon.)

5.4 Internet ja sosiaalinen media

Nuorten kokema seksuaalista häirintää ja seksuaaliväkivaltaa voi tapahtua myös sosiaalisessa mediassa ja internetissä. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan yleisimmin seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua olikin tapahtunut puhelimesta tai internetissä (Ikonen & Helakorpi 2019, 7). Tytöt ja muunsukupuoliset kokevat internetissä tapahtuvaa seksuaalista häirintää poikia yleisemmin. Vuonna 2023 ainakin yhtä seksuaalisen häirinnän tai ehdottelun muotoa internetissä oli kokenut muunsukupuolisista nuorista 52 %, tytöistä 34 % ja pojista 18 %. (Mielityinen ym. 2023, 99.) Sosiaalisessa mediassa tapahtuvia seksuaalirikoksia voi edesauttaa nuorten lisääntynyt yksinäisyys ja kontaktien hakeminen internetistä. Internetissä tapahtuvan seksuaaliväkivallan vaikutus uhriin on usein sama kuin fyysisessä kontaktissa tapahtuneen väkivallan. (Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 6.)

Seksuaalista häirintää netissä on esimerkiksi seksuaalisuutta loukkaava nimittely, häiritsevä kehon kommentointi tai huhujen levittäminen. Sitä voi olla myös seksuaalisävytteinen viestittely tai vihjailevien emoji-lähettyä, joka ei ole suostumuksellista. (Pelastakaa lapset julkaisuaika tuntematon.)

Sosiaalisen median myötä intiimien kuvien levittäminen ja visuaalisen materiaalin editointi vahingoittavassa tarkoituksessa on yleistynyt (Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 6). Tutkimusten mukaan yleisin nuorten kokema seksuaalisen häirinnän muoto internetissä on alastonkuvien vastaanottaminen, toisen osapuolen esiintyminen alasti kameralle sekä seksuaalisävytteisten kuvien tai videoiden pyytäminen. Myös tuntemattomien ehdotukset seksistä ja yritykset ostaa seksiä ovat yleistyneet merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana nuorten keskuudessa. (Mielityinen ym. 2023, 98–99.)

5.5 Vastikkeellinen seksi

Vastikkeellinen seksi tarkoittaa tilanteita, joissa seksi toimii vaihtokaupan välineenä esimerkiksi rahan, päihteisiin, yösiijaan tai tavaroihin. Se on varsinkin päihdemaailmassa yleinen ilmiö. Vastikkeellinen seksi on seksuaaliväkivaltaa, vaikka sitä ei useinkaan siksi tunnisteta. (Mäki, Piironen, Mansner & Tihveräinen 2019, 4; Taitto & Jurvelin julkaisuaika tuntematon, 7). Kahdeksatoista vuotta nuoremalle henkilölle korvauksen tarjoaminen seksuaalisesta teosta on myös rikos (seksuaalirikoslaki 723/2022, 20 luku 9 §).

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

6.1 Tarkoitus ja tavoite

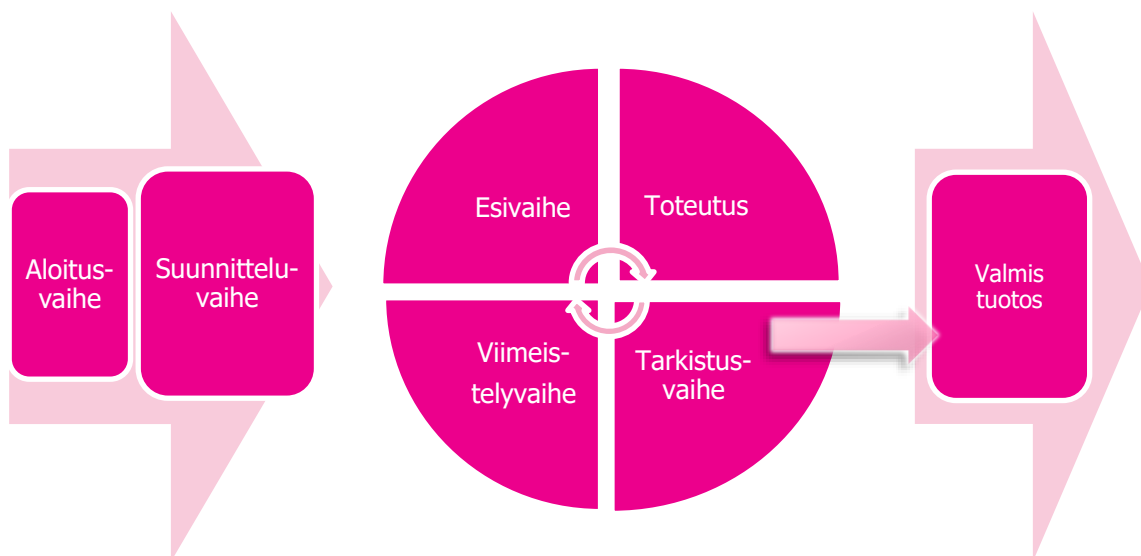
Kehittämistyön tarkoituksena oli luoda luotettava ja näyttöön perustuva opas yläkouluikäisille seksuaaliväkivallan ja häirinnän tunnistamisen sekä puheeksioton tueksi. Tarkoituksena oli myös, että yläkouluikäisten kanssa työskentelevät ammattilaiset pystyvät hyödyntämään opasta työssään. Tavoitteena on oppaan avulla lisätä nuoren tietämystä seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä, sekä ohjata kuinka tilanteen kohdatessa tulisi toimia ja mistä hakea apua. Opas auttaa myös ammattilaisia kohtaamaan seksuaaliväkivaltaa tai häirintää kohdanneen nuoren. Opasta voi hyödyntää kouluterveydenhoitajat sekä muut terveydenalan ammattilaiset, jotka kohtaavat yläkouluikäisiä työssään.

6.2 Menetelmäprosessi

Kehittämistyö sisältää kirjallisen raportin lisäksi lopullisen tuotoksen, joka on konkreettinen tuotos, toiminta tai malli. Siihen kuuluu ilmiön teoreettinen tausta sekä menetelmäosio. Työn tarkoituksena on yhdistää ammatillista teoriapohjaa käytännön työhön. Tekijältä odotetaan tutkivaa ja kehittävää otetta. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, luku 1.1.)

Kehittämistyö on monivaiheinen. Menetelmäprosessin vaiheet ovat aloitusvaihe, joka sisältää tarpeen ja tavoitteen tunnistamisen, suunnitteluvaihe, toteutusvaihe, tulos ja tuotos, arviointivaihe, viimeistelyvaihe, implementointi ja tulosten levittäminen. Nämä työskentelyvaiheet seuraavat ajallisesti toisiaan sekä usein myös lomittuvat toisiinsa. Menetelmäprosessissa voidaan käyttää eri kehittämistyön malleja. (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 51.)

Hyödynsimme konstruktivistista menetelmäprosessin mallia, joka yhdistää lineaarisen ja syklisten mallin. Mallissa otetaan huomioon yhteisöllinen ja osallistava näkökulma, sekä inhimilliset tekijät prosessin eri vaiheissa. Alla olevassa kuviossa on havainnollistettu konstruktivistista menetelmäprosessia (kuva 4).

KUVA 4. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli (Salonen 2013, 20, mukailien Vilma Hirvonen 2023)

Aloitimme kehittämistyön prosessin tammikuussa 2023. Saimme meitä kiinnostavan aiheen Savonia ammattikorkeakoulun kautta. Kyseisessä toimeksiannossa Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoima seksuaaliterveyden edistämisen työryhmä oli ilmaissut tarpeen oppaalle, josta olisi hyötyä terveysalan ammattilaisille, seksuaaliväkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisyssä ja puheeksiotossa.

Hyväksytimme valitsemamme aiheen opettajalla, jonka jälkeen kävimme toimeksiantajan kanssa etäyhteydellä keskustelua, siitä millaiselle oppaalle heillä olisi tarvetta. Tämän jälkeen tarkastelimme myös aikaisemmin toteutettuja kehittämistöitä aiheeseen liittyen. Rajasimme työn aiheeksi yläkouluikäisiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ja häirinnän, sekä sen tunnistamisen ja puheeksioton. Aiheen rajauksen jälkeen aloitimme kehittämistyön suunnittelun.

Suunnitteluvaiheessa toteutimme aihekuvauksen, jossa käsitelimme aiempaa tutkimusperustaa. Perehdyimme aihekuvauksessa myös kehittämistyön menetelmään, sekä asetimme työlle tarkoituksen ja tavoitteen. Suunnittelimme työn etenemistä laatimalla tavoitteellisen aikataulun. Aihekuvauksen arvioi ja hyväksyi ohjaava opettaja sekä toimeksiantaja, jonka jälkeen aloitimme kehittämistyön suunnitelman kirjoittamisen.

Suunnitelmaan laajensimme työn teoria osuutta. Näyttöön perustuvaa tietoa aiheeseen liittyen löysimme kirjallisuudesta, tutkimuksista sekä artikkeleista. Aineiston hankinnassa hyödynsimme sähköisiä tietokantoja kuten Cinahl Ultimate, Medic, Pubmed ja Finna. Tiedonhakuja rajasimme aiheeseen liittyvillä avainsanoilla, joita olivat seksuaalinen häirintä, seksuaaliväkivalta, nuori, yläkouluikäinen, tunnistaminen ja puheeksiotto. Pyrimme käyttämään mahdollisimman ajantasaisia lähteitä, joten asetimme julkaisujen takarajaksi vuoden 2000. Suurin osa valituista tutkimuksista oli julkaistu viimeisen viiden vuoden sisällä. Kriteereinä tutkimusten valitsemiseen, oli että sen täytyi käsitellä 12–16-vuotiaiden kokemuksia seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä. Valitsimme kotimaisia sekä ulkomaalaisia tutkimuksia. Perehdyimme myös hyvän oppaan piirteisiin. Hyödynsimme suunnitteluvaiheessa ohjaavan opettajan antamaa palautetta. Tässä vaiheessa meillä oli hyvä käsitys siitä mitä työstämävaiheessa tulimme toteuttamaan. Ohjaavan opettajan hyväksytyä suunnitelman allekirjoitimme opinäytetyösopimuksen.

Kesän jälkeen etenimme toteutusvaiheeseen. Kehittämistyönsuunnitelma toimi pohjana työn lopulliselle raportille. Päätimme kuitenkin vielä vahvistaa teoriaosuutta ennen oppaan työstämistä. Hyvin laaditun teoriapohjan avulla tuotoksen toteutusvaihe eteni nopeasti. Marraskuussa edessä oli työn viimeistelyvaihe, joka sisälsi raportin osalta menetelmän vaiheiden avaamisen, sekä pohdinnan kirjoituksen. Tässä vaiheessa toteutimme myös oppaan arvioinnin. Viimeistelimme kehittämistyön raportin ja käytimme sen plagioinnin tarkistuksessa. Ohjaavan opettajan kanssa sovimme kypsyysnäytteen sekä lopullisen arvioinnin ajankohdasta. Tavoitteena oli saada kehittämistyön prosessi päätökseen marras- ja joulukuun vaihteessa.

6.3 Oppaan toteuttaminen

Hyvä opas antaa tietoa tiiviissä paketissa kyseisestä aiheesta. Oppaan ohjeet ja neuvot perustuvat tutkittuun tietoon. Asia tulee kertoa selkeällä kielellä ja sen termistö tulisi olla ymmärrettävää, tekstin tulee olla helppolukuista. Kohderyhmällä on myös vaikutusta oppaan sisältöön.

Oppaan käyttäjän ajatuksille tulee jättää varaa ja tehdä oppaasta houkutteleva. (Torkkola, Heikkinen & Tiainen 2002, 34–38.)

Tekstin rakenne on tärkeä huomioida, jotta lukijan on helppo ymmärtää ohjeita. Järjestystä mietittäessä tulisi päättää mitä halutaan saada aikaiseksi ja missä kontekstissa opasta käytetään. Pääotsikko kertoo heti lukijalle mitä oppaassa käsitellään. Väliotsikoiden avulla lukija voi hahmottaa tärkeimmät asiat ja ylipäättään sen mistä asioista teksti koostuu. Kappalejaot tulisi olla selkeästi valittuja, jotta yhteenkuuluvat asiat ovat samassa kappaleessa. (Hyvärinen 2005.)

Oppaan suunnittelun aloitimme hahmottelemalla sisältöä teorian pohjalta. Teimme aluksi suunnitelman Word-tiedostolle, johon kokosimme kaiken olennaisen oppaan sisällön kannalta. Halusimme avata oppaassa seksuaaliväkivaltaan ja häirintään liittyviä käsitteitä, sekä millä eri tavoin sitä voi esiintyä. Pidimme tärkeänä myös mainita oppaassa yhteystiedot, joiden kautta nuori voi hakea apua tilanteen kohdatessaan.

Varsinaisen oppaan toteutimme Canva-suunnitteluohjelmalla, jossa pystyimme suunnittelemaan opasta sopivaan pohjaan. Halusimme tehdä oppaasta yläkouluikäisille soveltuvan eli mahdollisimman selkeän ja tiiviin mutta informatiivisen. Meille oli tärkeää, että oppaan rakenne on hyvin suunniteltu ja kiinnitimme tarkasti huomiota esimerkiksi kappalejakoon sekä otsikointiin. Yritimme välttää vaikeita ammattisanoja ja kirjoittaa opasta niin, että sitä olisi helppoa lukea ja ymmärtää.

Canvan avulla saimme oppaaseen myös visuaalisuutta. Käytimme värejä, kuvia ja kuvioita, jotka ovat mielestämme tärkeitä, kun opas tulee nuorten käyttöön. Visuaalisuus, helppolukuisuus ja ymmärrettävyys auttavat säilyttämään mielenkiinnon opasta lukiessa. Koska aihe on herkkä, harkitsimme käyttämiemme kuvien käyttöä tarkoin. Opas toteutettiin sähköisessä muodossa. Tulostettavan version sivut sovittelimme niin, että taittovaiheessa ne ovat lukemisen kannalta kronologisessa järjestyksessä. Toteutimme oppaasta myös erikseen sähköisesti jaettavan pdf-version. Sähköisellä muodolla halusimme lisätä oppaan saavutettavuutta.

6.4 Oppaan arviointi

Oppaan työstämisen jälkeen tarkistutimme sen ohjaavalla opettajalla. Saimme hyvää palautetta oppaan sisällöstä ja ulkoasusta. Korjausehdotuksia saimme muutamien sanavalintojen ja teorian tarkennusten osalta. Toteutimme korjaukset, sekä viimeistelimme vielä opasta. Tämän jälkeen lähetimme oppaan Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoiman seksuaaliterveyden edistämisen työryhmän yhteyshenkilölle, joka välitti oppaan heidän sisällöntarkastajalle. He pyysivät vielä lisäämään oppaaseen hyvinvointialueen toimijoiden yhteystietoja. Muutoin oppaaseen oltiin hyvin tyytyväisiä, eikä muita kehittämissuhteita ilmennyt.

Koimme tärkeäksi pyytää palautetta myös oppaan kohderyhmältä, joten annoimme oppaan luettavaksi neljälle yläkouluikäiselle nuorelle. Palaute heiltä oli positiivista. Kommenteissa nousi esille oppaan helppolukuisuus sekä miellyttävä ulkoasu. Oppaan sisältöä pidettiin hyödyllisenä. Nuoret kokivat aiheen tärkeäksi.

7 POHDINTA

7.1 Toteutus ja tuotoksen pohdinta

Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa opas yläkouluikäisille nuorille seksuaaliväkivallan ja häirinnän tunnistamisen sekä puheeksioton tueksi. Halusimme, että opasta voi hyödyntää myös nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset. Tavoitteenamme oli oppaan avulla lisätä nuorten tietämystä aiheesta sekä ohjata heitä, miten tilanteen kohdatessa tulisi toimia. Oppaan tavoitteena oli myös auttaa ammattilaisia kohtaamaan seksuaaliväkivaltaa kohdannut nuori ja antaa heille tukea aiheen puheeksiottoon.

Työn toimeksiantajana, Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoima seksuaaliterveyden edistämisen työryhmä oli toivonut työtä seksuaaliväkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisevän ja puheeksioton aiheesta. Kehittämistyötä suunnitellessa kohderyhmäksi valikoitui nuoret ja erityisesti yläkouluikäiset. Rajasimme aihetta vielä tarkemmin tunnistamiseen ja puheeksiottoon. Mielestämme onnistuimme toteuttamaan toimeksiantajan toiveiden mukaisen oppaan ja saimme myös positiivista palautetta työn tilaajalta.

Aiheemme on ajankohtainen, sillä nuoriin kohdistuva seksuaaliväkivalta on yleistynyt viime vuosien aikana. Erityisesti tytöt ovat kokeneet enemmän seksuaaliväkivaltaa aikaisempiin vuosiin verrattuna. Seksuaaliväkivallan kokonaiskuva on myös muuttunut vakavammaksi ja sen yhteydessä on esimerkiksi raportoitu enemmän väkivaltaa ja pakottamista kuin aiemmin. (Mielityinen ym. 2023, 114.) Koemme oppaan olevan merkityksellinen nuorille kasvavien seksuaaliväkivallan kokemusten vuoksi. Oppaan avulla nuoret saavat tärkeää tietoa aiheesta kuten seksuaaliväkivallan ja häirinnän käsitteistä, sekä eri ilmenemismuodoista. Oppaasta nuoret saavat tietoa myös erilaisista avunlähteistä, joihin voi ottaa yhteyttä, jos on kohdannut seksuaaliväkivaltaa. Sisällyitimme oppaaseen myös tietoa seksuaaliväkivaltaa kokeneen nuoren kohtaamisesta ja aiheen puheeksiotosta, jota ammattilaiset voivat hyödyntää työssään. Koemme tärkeänä, että nuorten kanssa työskentelevät aikuiset ovat tietoisia seksuaaliväkivallan ja häirinnän yleisyydestä sekä osaavat auttaa nuoria tarpeen vaatiessa.

Oppaan sisältöä suunnitellessamme pyrimme parhaamme mukaan huomioimaan tilaajan toiveet sekä yläkouluikäiset nuoret. Olemme erityisen tyytyväisiä oppaan ulkonäköön, sillä saimme tehtyä siitä visuaalisesti miellyttävän ja selkeän sekä yläkouluikäisille soveltuvan. Onnistuimme tekemään tavoitteiden mukaisesti oppaasta sähköisen sekä tulostettavan version. Tulostettavan version tekemisen koimme haastavana, sillä sivujärjestyksen tuli olla epäkronologisessa järjestyksessä, jotta tulostaessa sivut tulivat oikeaan järjestykseen. Työn loppuvaiheessa pyysimme tilaajalta sekä ikäryhmään kuuluvilta nuorilta palautetta ja sen perusteella teimme viimeisiä muokkauksia oppaaseen. Kaikkiaan koemme onnistuneemme kokoamaan oppaaseen tärkeää sisältöä ja uskomme sen olevan hyödyllinen yläkouluikäisille sekä hyödynnettävissä myös ammattilaisten taholta.

Kehittämistyön toteutus oli koko prosessin ajan sujuvaa ja pysyimme alkuvuonna asetetussa aikataulussa. Yhteistyö ryhmäläisten, ohjaavan opettajan sekä toimeksiantajan välillä toimi hyvin. Aihe oli meille mielenkiintoinen, joka motivoi tekemään työtä. Haasteellisimpana koimme ehdottomasti työn aloitusvaiheen ja suunnittelun, sillä meidän täytyi rajata laajaa aihettamme moneen kertaan. Kun työn tarkoitus ja tavoite, sekä aiheen rajaus oli selkeä, alkoi itse kehittämistyön tekeminenkin sujumaan.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Noudatimme työssämme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa noudatetaan tiedeyhteisön tunnistamia toimintatapoja kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkimuksessa tulee soveltaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.) Noudatimme kehittämistyötä tehdessämme näitä edellä mainittuja eettisiä periaatteita. Valmiin työn julkaisemme avoimuutta noudattaen julkiseen tietokantaan. Plagioinnin välttämiseksi tarkistimme valmiin työn plagioinnin tunnistusohjelmalla.

Kehittämistyössä on eettisesti tärkeää, että kehittämiskohde valitaan perustellusti. Aiheen valintaa ja sen merkitystä tulee pohtia eettisistä näkökulmista. Aihetta rajataan niin, että siitä on mahdollista tehdä kehittämistyö ja se vastaa työelämäkumppanin tarpeita. Kehittämistyön eettisyyttä voi tarkastella myös oman toiminnan ja ratkaisujen kautta opinnäytetyöprosessin aikana. (Koivisto & Aro 2019; Turunen 2022.) Valitsimme oman aiheemme perustuen sen kehittämistarpeeseen. Aihe käsittelee meille tärkeitä arvoja, kuten seksuaaliterveyttä ja terveyden edistämistä. Kehittämällä halusimme edistää yhteistyökumppanimme tarpeiden mukaan nuorten seksuaaliterveyttä.

Kehittämistyön luotettavuutta voi arvioida siitä syntyvien muutosten kautta sekä tarkastelemalla ovatko käytetyt kehittämismenetelmät olleet tarkoituksenmukaisia. Muutosten arviointi kohdistuu kehittämisprosessin dokumentointiin ja siihen onko eri vaiheista dokumentoitu tarpeeksi. (Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2016.) Luotettavuuden kannalta työssämme on myös huomioitu lähteiden ja tiedon oikeellisuus, sillä teimme työtä aikaisemman tietoperustan pohjalta. Lähteitä valitessa tulkitimme niitä kriittisesti ja valitsimme työhömmme vain laadukkaita lähteitä. Merkitsimme myös lähdeviitteet huolellisesti.

Käsittelimme työssämme seksuaalista häirintää ja väkivaltaa, joka on aiheena herkkä. Aihe on usein hyvin henkilökohtainen ja voi herättää paljon erilaisia tunteita. Taustalla voi olla traumaattisia kokemuksia. Pidimme työtä tehdessämme tärkeänä, että käsittelemme aihetta mahdollisimman sensitiivisesti. Aiheemme takia lähteissämme on mukana paljon tutkimuksia alaikäisistä. Valitessamme lähteet olemme huomioineet, että niissä on noudatettu alaikäisiä koskevia eettisiä tutkimusohjeita.

7.3 Ammatillinen kasvu

Kätilötyön koulutukseen kuuluvat seksuaali- ja lisääntymisterveyden sekä terveydenedistämisen asiantuntijuus. Kätilöt edistävät työssään seksuaali- ja lisääntymisterveyttä esimerkiksi siten, että ihmisillä on mahdollisuus turvalliseen seksuaalisuuteen. (Savonia julkaisuaika tuntematon.) Kehittämistyötä tehdessä osaamisemme kehittyi näillä kaikilla osa-alueilla. Saimme työtä tehdessä laajasti tietoa nuorten seksuaaliterveydestä ja sen edistämisestä. Voimme käyttää oppimaamme tietoa tulevaisuudessa nuorten turvallisen seksuaalisuuden edistämiseksi. Tulemme kätilöinä kohtaamaan työssämme seksuaaliväkivaltaa kokeneita, joten oppimamme tieto on meille tärkeää oman ammatillisen osaamisen kannalta.

Opimme työtä tehdessä paljon nuorten kokemasta seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä sekä sen yleisyydestä. Osaamme nyt tunnistaa seksuaaliväkivallan ja häirinnän eri muotoja. Opimme myös mistä nuori voi saada apua ja mihin hänet voi ohjata avunpiiriin. Saimme valmiuksia seksuaaliväkivaltaa

kokeneen nuoren kohtaamiseen sekä aiheen puheeksiottoon. Seksuaalisuuden puheeksioton eri mallit kuten ALLOW, PLISSIT ja BETTER tulivat työtä tehdessä meille tutuiksi. Tulemme tarvitsemaan malleja kättilötyössä niin nuorten, sekä myös aikuisten parissa seksuaalisuudesta keskustellessa. Pidämme erityisesti kohtaamisen ja puheeksioton taitoja tärkeinä meille, sillä aiheen ottaminen esille voi olla vaikeaa ammattilaiselle ja nuoret voivat jäädä ilman tarvitsemaansa apua sen takia.

Toteutimme ensimmäistä kertaa opintojen aikana tuotoksen kehittämistyön menetelmää hyödyntäen. Aloitusvaiheen haasteiden jälkeen menetelmän ymmärrys kuitenkin vahvistui. Suunnitteluvaiheessa saimme oppaan luomisesta paremman käsityksen perehtymällä hyvän oppaan piirteisiin. Oppaan työstämisen vaiheessa nämä opitut asiat konkretisoituivat ja osasimme jäsentää oleellisen sisällön. Saimme myös hyvää kokemusta visuaalisesta suunnittelusta. Opimme kuinka luodaan opas, joka palvelee kohderyhmää. Vahvistimme samalla taitojamme tiedonkäsittelyohjelmien kuten Canvan ja Wordin parissa.

Kehityimme työtä tehdessä myös tiedonhaussa, kun etsimme teoretietoa työhömmme erilaisista tietokannoista. Alussa koimme tiedonhaun ja englanninkielisten tutkimusten tulkitsemisen haastavana. Työn edetessä huomasimme tiedonhaun olevan sujuvampaa ja kielitaitommekin oli kehittynyt. Opimme myös tulkitsemaan kriittisesti käyttämiämme lähteitä ja tieteellisiä tutkimuksia. Erityisesti opimme näyttöön perustuvan tiedon tärkeydestä.

Työn aikana kehitimme ryhmätyöskentelytaitojamme. Jaoimme vastuualueita, kommunikoidimme aktiivisesti ja järjestimme tapaamisia sopivin väliajoin työn tiimoilta. Yhteistyö sujui hyvin koko prosessin ajan. Annoimme rakentavaa palautetta toisillemme ja asetimme työlle tavoitteet sekä aikataulun, jota kaikki noudattivat tunnollisesti. Näin myös kommunikointi ja palautteen antamisen taidot kehittivät. Yhdessä pääsimme asettamiimme tavoitteisiin ja työ valmistui ajallaan.

7.4 Hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Opasta voivat hyödyntää yläkouluikäiset, sekä heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset. Opas soveltuu myös esimerkiksi kouluterveydenhoitajien tai muiden terveysalan ammattilaisten käyttöön. Opasta voi hyödyntää yläkouluissa, mutta myös muissakin ympäristöissä, joissa on nuoria. Teimme oppaasta tulostettavan, sekä sähköisen version, jotta sitä voidaan hyödyntää mahdollisimman monipuolisesti. Oppaan tavoitteena on lisätä nuorten tietämystä aiheeseen liittyen, sekä kuinka tilanteen kohdatessa tulisi toimia ja hakea apua. Saimme koottua oppaaseen kattavasti näyttöön perustuvaa tietoa ja luotua oppaasta selkeän kokonaisuuden.

Opas tulee olemaan tärkeä ja hyödyllinen jatkossa edelleen lisääntyvien nuorten seksuaaliväkivallan ja häirinnän kokemusten myötä. Oppaan avulla voidaan antaa nuorille tärkeää tietoa ja ammattilaiset voivat käyttää sitä myös asian kertaamiseen. Opas on hyödyllinen apuväline myös asian puheeksi ottamisessa sekä tunnistamisessa. Mielestämme opas täytti hyvin asettamamme vaatimukset ja tavoitteeseen päästiin aikataulun mukaisesti. Oppaasta voisi olla hyvä jatkossa tehdä myös versio englanniksi, sekä mahdollisesti myös muilla kielillä, jotta opas saavuttaisi myös nuoret, jotka eivät ymmärrä suomen kieltä. Kehittämisideana voisi olla myös aiheesta oppaan tekeminen nuorille ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

LÄHTEET

- Bildjuschkin, Katriina 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpaperi 35/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Pdf-tiedosto. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TYÖ2016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5. Viitattu 5.3.2023.
- Broaddus-Shea, Elena T., Scott, Kerry, Reijnders, Megin & Amin, Avni 2021. A review of the literature on good practice considerations for initial health system response to child and adolescent sexual abuse. *Child abuse & Neglect, the international journal*, 116, 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104225>. Viitattu 24.4.2023.
- Hatzichristou, Dimitrios, C. Rosen, Raymond, Broderick, Gregory, Clayton, Anita, Cuzin, Meatrice, Derogatis, Leonard, Litwin, Mark, Meuleman, Eric, O'Leary, Michael, Quirk, Frances, Sadovsky, Richard & Seftel, Allen 2004. Clinical evaluation and management strategy for sexual dysfunction in men and women. *Journal of sexual medicine* 1 (1), 49–57. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2004.10108.x> Viitattu 23.4.2023.
- Hu, Meii-Hua, Huang, Go-Shine, Huang, Jing Long, Wu Chang-Teng, Chao, An-Shine, Lo, Fu-Sung & Wu, Han-Ping 2018. Clinical characteristic and risk factors of recurrent sexual abuse and delayed reported sexual abuse in childhood. *Medicine* 97 (14), e0236. <http://dx.doi.org/10.1097/MD.0000000000010236>. Viitattu 24.4.2023.
- Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikonen, Päivi 2016. Tutkimus ja kehittämistyön luotettavuus. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0. Diak opetus, 7. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642>. Viitattu 18.3.2023.
- Hyvärinen, Riikka 2005. Millainen on toimiva potilasohje? Hyvä kieliasu varmistaa sanoman perillemenon. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 121 (6), 1769–73. <https://www.duodecimlehti.fi/duo95167>. Viitattu 10.10.2023.
- Ikonen, Riikka & Halme, Nina 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6, maaliskuu 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Pdf-tiedosto. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 4.3.2023.
- Ikonen, Riikka & Helakorpi, Satu 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Pdf-tiedosto. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 5.3.2023.
- Isotalo, Anu 2023. Väkivalta nuorten seurustelusuhteissa. Kyselytutkimuksen tuloksia. Tampereen yliopisto. Pdf-tiedosto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/149699/978-952-03-2936-5.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 6.10.2023.
- Koivisto, Kaisa & Aro, Päivi 2019. Ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden eettiset kysymykset. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 72. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019102434666>. Viitattu 18.3.2023.

Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House Oy. E-kirja. Viitattu 5.3.2023.

Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5>. Viitattu 22.4.2023.

Laitinen, Kristiina, Lahtinen, Matti, Haanpää, Sanna, Järvinen, Jouni, Granskog, Pamela & Turunen-Zwinger, Sari 2020. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:4a. Opetushallitus. Pdf-tiedosto. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaimiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf. Viitattu 24.4.2023.

Mannerheimin lastensuojeluliitto julkaisuaika tuntematon. 12–15-vuotiaan seksuaalinen kehitys. Verkkojulkaisu. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-seksuaalinen-kehitys/>. Viitattu 23.4.2023.

Mannerheimin lastensuojeluliitto julkaisuaika tuntematon. 12–15-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Verkkojulkaisu. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>. Viitattu 23.4.2023.

Mielityinen, Laura, Hautamäki, Sari, Hakala, Venla, Fagerlund, Monica & Ellonen, Noora 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. Verkkojulkaisu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>. Viitattu 23.4.2023.

Mäki, Ilona, Piironen, Annika, Mansner, Annika & Tihveräinen, Sonja 2019. Seksuaalisen kaltoinkohdellun tunnistaminen ja puheeksiotto. Exit-pois prostituutiosta ry. Pdf-tiedosto. https://nuortenexit.fi/wp-content/uploads/2020/09/Usva_Opas_ammattilaisille_NETTI.pdf. Viitattu 23.4.2023.

Niemi, Jenni 2010. Seurusteluväkivalta nuorten kokemana. Pro-gradu tutkielma. Pdf-tiedosto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/81555/gradu04280.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 5.3.2023.

Nipuli, Suvi & Bildjuschkin, Katriina 2016. Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeen auttamiseksi. Ohjaus 5/2016. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-625-4>. Viitattu 23.4.2023.

Oikeusministeriö julkaisuaika tuntematon. Uusi seksuaalirikoslaki. Verkkojulkaisu. <https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>. Viitattu 5.3.2023.

Pelastakaa lapset julkaisuaika tuntematon. Lapsen houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin eli grooming. Verkkojulkaisu. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lasten-suojeleminen/nettivihje/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivallasta/lapsen-houkuttelu-seksuaalisiin-tarkoituksiin-grooming/>. Viitattu 15.10.2023.

Pelastakaa lapset julkaisuaika tuntematon. Seksuaalinen häirintä netissä. Verkkojulkaisu. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/mita-teemme/lasten-suojeleminen/nettivihje/tietoa-lapsiin-kohdistuvasta-seksuaalivakivallasta/seksuaalinen-hairinta-netissa/>. Viitattu 15.10.2023.

Rajan, Gita, Ljunggren, Gunner, Wändell, Per, Wahlström, Lars, Svedin, Carl Göran & C. Carlsson, Axel 2019. Health care consumption among adolescent girls prior to diagnoses of sexual abuse, a case-control study in the Stockholm Region. *European Child Adolescent Psychiatry* 29, 1363–1369. <https://doi.org/10.1007/s00787-019-01445-y>. Viitattu 24.4.2023.

Savonia julkaisuaika tuntematon. Opinto-opas. Kätilön tutkinto-ohjelma. Verkkojulkaisu. <https://opinto-opas.peppi.savonia.fi/10889/fi/10887/16774/993>. Viitattu 11.11.2023.

Seksuaalirikoslaki 723/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>. Viitattu 15.10.2023.

Sakellari, Evanthia, Berglund, Mari, Santala, Elina, Bacatum, Claudia Mariana Juliao, Sousa, Jose Edmundo Xavier Furtado, Aarnio, Heli, Kubiliutė, Laura, Prapas, Christos & Lagiou, Areti 2022. The Perceptions of Sexual Harassment among Adolescents of Four European Countries. *Children* 9 (10), 1551. <https://doi.org/10.3390/children9101551>. Viitattu 5.3.2023.

Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. Viitattu 24.4.2023.

Salonen, Kari, Eloranta, Sini, Hautala, Tiina & Kinos, Sirppa 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>. Viitattu 12.3.2023.

Sinisaari-Eskelinen, Maarit, Jouhki, Maija-Riitta, Tervo, Pirjo & Väisälä, Leena 2016. Työkaluja seksuaalisuuden puheeksi ottamiseen: Plissitistä Betteriin. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 53 (4), 286–293. <https://journal.fi/sla/article/view/59673>. Viitattu 17.5.2023.

Taitto, Kristiina Hannila & Jurvelin, Hanna julkaisuaika tuntematon. Nuoren seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja auttaminen. Tyttöjen Talo. Pdf-tiedosto. https://tyttojentalo.fi/site/assets/files/1063/opas_nuorten_kanssa_tyoskenteleville.pdf. Viitattu 23.4.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>. Viitattu 8.11.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Verkkojulkaisu. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2. Viitattu 24.4.2023.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2022. Seksuaaliväkivalta. Verkkojulkaisu. Päivitetty 14.6.2022. <https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta>. Viitattu 5.3.2023.

Torkkola, Sinikka, Heikkinen, Helena & Tiainen, Sinikka 2002. Potilasohjeet ymmärrettäviksi. Opas potilasohjeiden tekijöille. E-kirja. Helsinki: Tammi. Viitattu 24.4.2023.

Turunen, Elina 2022. Opinnäytetyönä kehittämistyö. Opetusmateriaali. Savonia-ammattikorkeakoulu. <https://prezi.com/view/j8IrxYKXLOzWDAvhV0v/>. Viitattu 18.3.2023.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Verkkojulkaisu. Päivitetty 7.7.2021. <https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>. Viitattu 9.2.2023.

Väestöliitto 2018. Mitä on seksuaalinen häirintä? Verkkojulkaisu. Päivitetty 15.10.2018. <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/seksuaalinen-hairinta/>. Viitattu 4.3.2023.

Väestöliitto 2019. Mitä suojaikäraja tarkoittaa? Verkkojulkaisu. Päivitetty 15.7.2019. <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-suojaikaraja-tarcoittaa/>. Viitattu 5.3.2023.

LIITE 1 – TUTKIMUSARTIKKELIT TAULUKOITUNA

Lähdeviite / maa	Tarkoitus ja tavoite / tutkimusongelma	Tutkimusmenetelmä / aineistonkeruumenetelmä / analyysimenetelmä	Aineiston koko (n=)	Tulokset (vastaus asettamaan ongelmaan / kysymykseen)
<p>Sakellari, Evanthia, Berglund, Mari, Santala, Elina, Bacatum, Claudia Mariana Juliao, Sousa, Jose Edmundo Xavier Furtado, Aarnio, Heli, Kubiliutė, Laura, Prapas, Christos & Lagiou, Areti 2022. <i>The Perceptions of Sexual Harassment among Adolescents of Four European Countries. Children 9 (10), 1551.</i></p> <p>Kreikka, Suomi, Portugali, Liettua</p> <p>https://doi.org/10.3390/children9101551</p>	<p>Tutkia murrosikäisten näkökulmia seksuaalisesta häirinnästä sekä tavoista, joilla sitä voitaisiin ennaltaehkäistä.</p>	<p>Laadullinen tutkimus</p> <p>Fokusryhmähaastattelu</p> <p>Aineistonkeruu loka-kuussa 2021.</p> <p>Osallistujat 13–16-vuotiaita nuoria eri Euroopan maista.</p> <p>Laadullinen sisälönanalyysi</p>	<p>Neljä fokusryhmää</p>	<p>Nuoret havaitsivat seksuaalista häirintään neljästä näkökulmasta: fyysinen, psyykinen, virtuaalinen ja itsemääräämisoikeuden loukkaaminen.</p> <p>Nuoret kertoivat seksuaalista häirintää voivan tapahtuvan virtuaalisessa ympäristössä, koulussa, julkisilla paikoilla sekä arkisessa ympäristössä esim. kotona.</p> <p>Seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisystä nuoret kertoivat tärkeää olevan nuorten koulutus, aikuisten koulutus, tuki, viralliset seuraamukset sekä erilaiset terveystiedolliset opetusmenetelmät.</p>
<p>Ikonen, Riikka & Halme, Nina 2018. <i>Lasten ja nuorten kokemus seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiivistä 6, maaliskuu 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.</i></p> <p>Suomi</p> <p>https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p>	<p>Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä toimimaan pysyvänä pohjana, jonka avulla pystyttäisiin seuraamaan lasten ja nuorten kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta.</p>	<p>Määrällinen tutkimus</p> <p>Aineisto THL:n kouluterveyskysely vuodelta 2017</p> <p>Kohderymänä peruskoulun 4. ja 5. luokkien oppilaat (vastausaktiivisuus 80 %) ja heidän huoltajansa (30 %), sekä perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaat (63 %). Toisen asteen koulutuksen osalta lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla 50 % ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla 40 %.</p> <p>Määrällinen sisälönanalyysi</p> <p>Tilastollinen analyysi</p>	<p>33 726 vastausta huoltajilta</p> <p>97970 vastausta 4. ja 5. luokkien oppilailta</p> <p>75065 vastausta 8. ja 9. luokkien oppilailta</p> <p>34661 vastausta lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta</p> <p>27694 ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta</p>	<p>Lapset ja nuoret kokevat seksuaalista häirintää kaikissa tutkituissa ikäryhmissä. Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat tytöillä yleisempiä, kuin pojilla.</p> <p>Kansainvälisiin tuloksiin verrattuna Suomessa on hieman vähemmän seksuaaliseen häirintään liittyviä kokemuksia, kuin Yhdysvalloissa ja Espanjassa. Suomi ja Tanska sijoittuvat maihin, joissa on suhteellisen vähän ilmennyt seksuaalista väkivaltaa.</p> <p>Tutkimuksessa todetaan, että myös pojat kokevat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa. Pojille olisi tärkeä opettaa turvataitoja.</p> <p>Tutkimuksessa myös todettiin, että seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemukset ovat yleisimpiä nuorilla, joilla on toimintarajoitteita, ovat ulkomaista syntyperää tai asuvat sijoitetuina.</p>

<p><i>Ikonen, Riikka & Helakorpi, Satu 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.</i></p> <p>Suomi</p> <p>https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y</p>	<p>Kouluterveyskysely tuottaa monipuolista ja luotettavaa tietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista sekä terveydestä. Tutkimuksessa on mm. kysytty eri ikäisten lasten ja nuorten kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta.</p>	<p>Määrällinen tutkimus Aineistona THL:n vuoden 2019 Kouluterveyskysely.</p> <p>Kyselyyn vastasi perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa, 8. ja 9. luokkaa käyvää nuorta sekä lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 1. ja 2. vuotta opiskelevaa nuorta.</p> <p>Määrällinen sisällönanalyysi</p> <p>Tilastollinen analyysi</p>	<p>Vastauksia: 4. ja 5. luokan oppilailta 99 686 8. ja 9. luokan oppilailta 87 283 Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoilta 44 597 Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilta 23 419 Yhteensä 254 985</p>	<p>Tytöt kokivat seksuaalista häirintää, ehdottelea tai ahdistelua selvästi poikia yleisemmin. Seksuaalista ehdottelea tai ahdistelua ilmoitti kokeneensa vähintään kerran vuoden aikana noin joka neljäs.</p> <p>Noin joka kymmenes tyttö ilmoitti kokeneensa seksuaaliväkivaltaa vähintään kerran vuoden aikana. Kun taas pojilla seksuaaliväkivallan kokemuksia oli alle viidellä prosentilla. Luokka-asteiden välillä ei ollut huomattavaa eroa.</p> <p>Noin joka neljäs seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kokenut oli kertonut siitä luottamalle aikuiselle. 67 % kertoo saaneensa apua ja tukea kokemaansa. Tytöt kertovat aikuisille poikia yleisemmin kokemasta seksuaalisesta häirinnästä tai väkivallasta. Pojat saavat kuitenkin tyttöjä useammin tukea kokemuksiinsa koulun aikuisilta ja palveluista koulun ulkopuolelta.</p>
<p><i>Niemi, Jenni 2011. Seurusteluväkivalta ja muut väkivaltakokemukset: Tutkimus yhdeksäsluokkalaisista nuorista. Nuorisotutkimus 29 (2), 26–44. Pdf-tiedosto</i></p> <p>Suomi</p> <p>https://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2011/2/seuruste.pdf</p>	<p>Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten sosiaalisten taitojen yhteyttä seurusteluväkivallan kokemiin. Lisäksi tutkittiin muissa yhteyksissä koetun väkivallan sekä oman väkivaltaisen käytöksen yleisyyttä seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten keskuudessa. Tutkimus tuotti tietoa myös seurusteluväkivallan ilmeneemisestä suomalaisten nuorten keskuudessa.</p>	<p>Määrällinen tutkimus Aineistona Lapsiuhritutkimuksen kyselyaineisto</p> <p>Kerätty yhdeksäsluokkalaisilta nuorilta tammikuussa 2008.</p> <p>Määrällinen sisällönanalyysi</p> <p>Tilastollinen analyysi</p>	<p>5775 vastausta</p>	<p>Tutkimus osoitti, että seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten joukossa on merkittävän paljon huonoa perhetaustaa, päihteidenkäyttöä, rikosten yleisyyttä ja väkivaltakokemuksia.</p> <p>Kotona vanhempaan kohdistuneen väkivallan näkeminen, vanhempien taloudelliset ongelmat, parisuhderiidat ja runsas alkoholinkäyttö ovat yhteydessä seurusteluväkivallalle altistumiseen.</p> <p>Läheisten ja luottamuksellisten suhteiden puuttuminen vanhempiin altistaa myöhemmin samantyyppisille suhteille ikätovereiden kanssa.</p>

<p>Rajan, Gita, Ljunggren, Gunner, Wändell, Per, Wahlström, Lars, Svedin, Carl Göran & C. Carlsson, Axel 2019. Health care consumption among adolescent girls prior to diagnoses of sexual abuse, a case-control study in the Stockholm Region. <i>European Child Adolescent Psychiatry</i> 29, 1363–1369.</p> <p>Ruotsi</p> <p>https://doi.org/10.1007/s00787-019-01445-y</p>	<p>Seksuaalisen väkivallan uhreilla on enemmän liitännäissairauksia kuin muilla samanikäisillä. Eniten tätä huomataan nuorilla tytöillä.</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella terveydenhoidon palvelujen käyttöä 12–17-vuotiaiden tyttöjen keskuudessa 1–2 vuotta ennen heidän diagnoosiansa seksuaalisesta väkivallasta.</p>	<p>Määrällinen tutkimus</p> <p>Tapaus-verrokkitutkimus</p> <p>Aineistona Stockholm Regional Health Care Data Warehouse (VAL)</p> <p>Aineisto kerätty vuosilta 2011–2018.</p> <p>Määrällinen sisälönanalyysi</p>	<p>Aineistona 519 tukholmalaista 12–17-vuotiasta tyttöä, joilla diagnoosina seksuaalinen väkivalta.</p>	<p>Terveyspalvelujen suuri kulutus on tavallista tyttöjen keskuudessa jopa 2 vuotta ennen diagnoosia seksuaalisesta väkivallasta. Esimerkiksi ADHD, psykoosi, itsemurhayritykset, ahdistus, masennus univaikeudet ovat yleisiä. Myös erilaisten lääkitysten tarve on yleistä ennen diagnoosin saamista.</p> <p>Ammattilaisten tulisi olla tietoisia tästä ja kysyä seksuaalisen väkivallan mahdollisuudesta tällaisten kaavojen ilmetessä.</p>
<p>Mielityinen, Laura, Hautamäki, Sari, Hakala, Venla, Fagerlund, Monica & Elloinen, Noora 2023. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki.</p> <p>Suomi</p> <p>http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5</p>	<p>Kansallisessa lapsiuhritutkimuksessa selvitettiin kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten lasten ja nuorten väkivaltakokemusten yleisyyttä ja niiden muutoksia viimeisen 34 vuoden aikana.</p>	<p>Määrällinen tutkimus</p> <p>Aineisto kerättiin sähköisenä kyselynä opitunnin aikana 2022 toukokuussa.</p>	<p>Kyselyyn vastasi 6825 oppilasta</p>	<p>Seksuaaliväkivallan kokemukset ovat yleistyneet yhdeksäsluokkalaisten tytöillä vuodesta 2013. (Vuonna 2013 5 %, vuonna 2022 8 %.)</p> <p>Pojilla kokemusten määrä on pysynyt samana vuodesta 2013.</p> <p>Seksuaaliväkivallan yhteydessä raportoidaan nyt useammin pakottamista ja väkivaltaa kuin vuonna 2013.</p> <p>Erityisesti tyttöjen kohdalla tuntemattomien rooli seksuaaliväkivallan toisena osapuolena on yleistynyt merkittävästi. (Tyttöistä 53 prosentilla seksuaaliväkivallan kokemuksen toinen osapuoli on tuntematon. Pojilla toinen osapuoli on yleisimmin ystävä (42 %).</p> <p>Väkivallasta kerrotaan yleisimmin ystäville tai perheelle. Viranomaisille kokemuksista kerrotaan edelleen harvoin.</p> <p>Myös nuorten seksuaalikokemukset ikätoveriensä kanssa ovat yleistyneet vuodesta 2013. Suurin osa yhdeksäsluokkalaisten kokee seksuaalikokemukset ikätoverien kanssa myönteisinä.</p>

<p><i>Hatzichristou, Dimi- trios, C. Rosen, Ray- mond, Broderick, Gregory, Clayton, Anita, Cuzin, Beat- rice, Derogatis, Leonard, Litwin, Mark, Meuleman, Eric, O'Leary, Michael, Quirk, Frances, Sadovsky, Richard & Seftel, Allen 2004. Clinical evaluation and man- agement strategy for sexual dysfunc- tion in men and women. Journal of sexual medicine 1 (1), 49–57.</i></p> <p><i>Kreikka, USA, Ranska ja Hollanti</i></p> <p>https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2004.10108.x</p>	<p><i>Tutkimuksen ta- voitteena on tar- jota suosituk- sia/ohjeita uusim- man tekniikan tie- dosta kliinisen ar- vioinnin ja hallin- tastrategioiden arvioinnissa ja hoidossa miesten ja naisten seksu- aalihäiriöiden ar- vioinnissa ja hoi- dossa korostaen näyttöön perustu- vaa lääketiedettä ja potilaskes- keistä viiteke- hystä.</i></p>	<p><i>Tutkimukseen osal- listui kansainväli- sessä yhteistyössä urologian ja seksu- aalitieteen järjes- töjä. Yli 200 asian- tuntijaa 60 maasta koottiin 17 komite- aan. Suositukset edustavat viiden mantereen asian- tuntijoiden mielipi- teitä, jotka kehitet- tiin kahden vuoden aikana. Kliinisen ar- vioinnin ja johta- misstrategioiden komiteassa oli 12 asiantuntijaa vii- destä maasta.</i></p>	<p><i>Aineistona yli 200 monitieteel- lisen asiantunti- jansuosituksset.</i></p>	<p><i>Tutkimuksessa tuli esille yleiset algoritmit seksuaalihäiriöistä kärsivien miesten ja naisten diagnosointiin ja hoitoon – yksi niistä oli Allow-malli. Esille tuotiin myös ly- hyet seksuaalisten oireiden tarkistuslistat, historian ja fyysisen tutkimuksen perusteet, indikaatiot erikoistuneeseen lähetteeseen ja seurantastrategian kehittäminen.</i></p> <p><i>Lopuksi todettiin, että tarvitaan enemmän tutkimusta, jotta pystytään ymmärtämään näyttöön perustuvan ja potilaskeskeisen lääketieteen roolia seksuaalihäiriöistä kär- sivien kliinisissä arvioinneissa ja hoitotra- tegioissa.</i></p>
<p><i>Terveiden ja hyvin- voinnin laitos 2021. Kouluterveysky- selyn tuloksia.</i></p> <p><i>Suomi</i></p> <p>https://sampo.thl.fi/pi-vot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perus-tulokset2</p>	<p><i>Tavoitteena tuot- taa nuorten eri elämänalueilta monipuolista ja kattavaa tietoa kouluterveysky- selyn muodossa.</i></p>	<p><i>Määrällinen tutki- mus</i></p> <p><i>Aineistona THL:n kouluterveyskysely 2021 tulokset.</i></p> <p><i>Kohderyhmä perus- opetuksen 4. ja 5. luokkalaiset, 8. ja 9. luokkalaiset sekä lukio ja ammatilli- nen oppilaitos</i></p>	<p><i>Kyselyyn osallis- tui 264 878 lasta ja nuorta.</i></p>	<p><i>Tulosten perusteella huomattiin, että las- ten ja nuorten yleinen tyytyväisyys elä- mään on laskenut ja esimerkiksi yksinäisyys on monen kohdalla lisääntynyt. Myös sek- suaaliväkivallan ja häirinnän kokemusten määrä oli lisääntynyt edellisen kouluter- veyskyselyn jälkeen.</i></p>

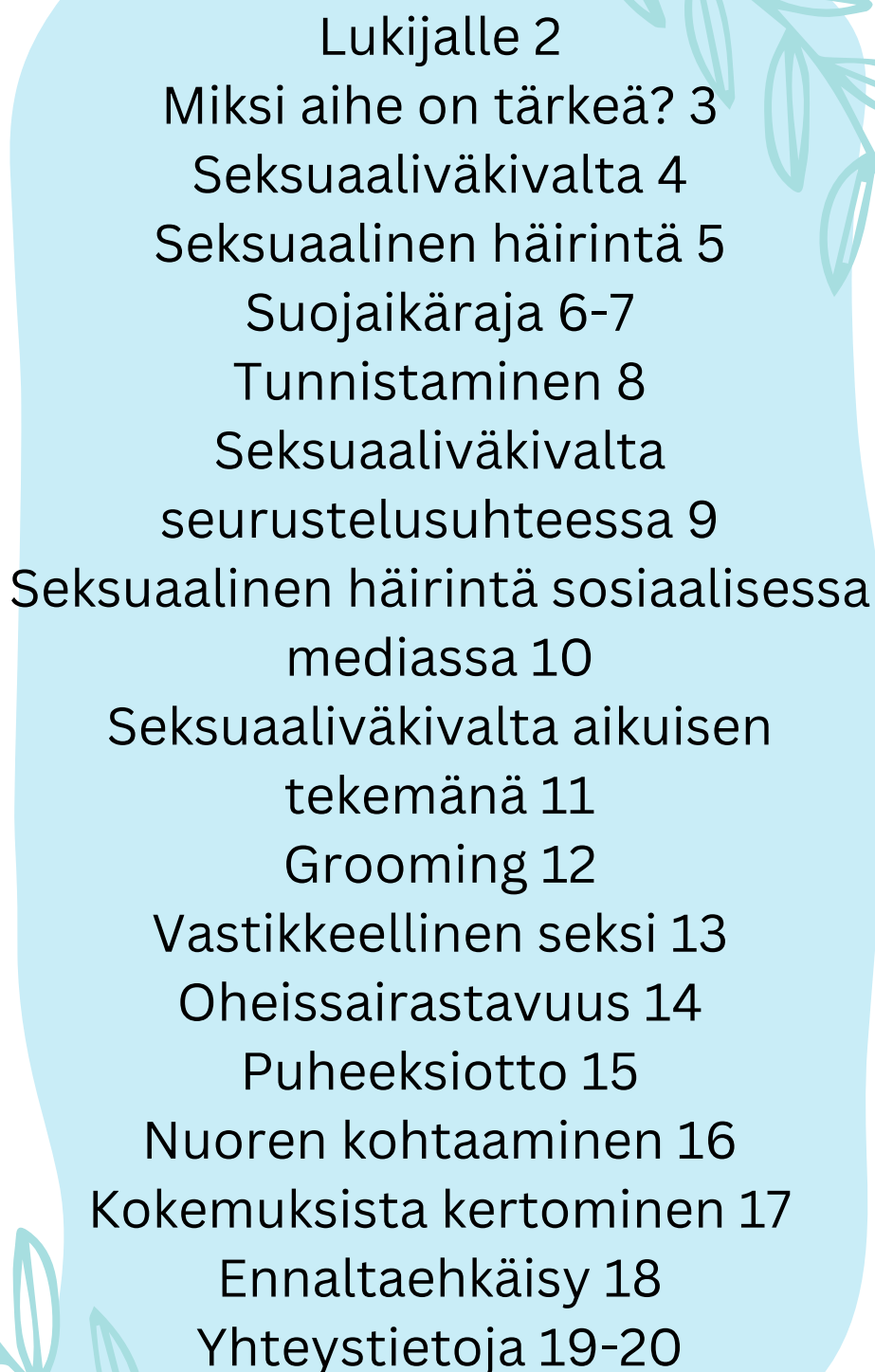
<p><i>Hu, Meii-Hua, Huang, Go-Shine, Huang, Jing Long, Wu Chang-Teng, Chao, An-Shine, Lo, Fu-Sung & Wu, Han-Png 2018. Clinical characteristic and risk factors of recurrent sexual abuse and delayed reported sexual abuse in childhood. Medicine 97 (14), e0236.</i></p> <p>Taiwan</p> <p>http://dx.doi.org/10.1097/MD.00000000000010236</p>	<p>Tarkoituksena on ollut tutkia lasten ominaisuuksia, joilla on ollut toistuvia seksuaalisen väkivallan tapauksia. Sekä myöhäisen ilmoituksen tehneiden lasten ominaisuuksia ja yhtäaikaissairauksia.</p> <p>Tavoitteena on ollut tunnistaa tekijöitä, jotka liittyvät toistuvaan lapsuuden aikaiseen seksuaali väkivaltaan. Sekä tekijöitä, jotka liittyvät viivästyneeseen ilmoitukseen tapauksesta.</p>	<p>Määrällinen tutkimus</p> <p>Tapaus-verrokkitutkimus</p> <p>Aineistona pediatrian ensiapu osaston tapaustiedot</p> <p>Aineisto kerätty vuosina 2001–2010</p> <p>Tilastollinen analyysi</p>	<p>91 seksuaaliväkivalta tapausta joista</p> <p>32 toistuvaa seksuaaliväkivaltaa</p> <p>59 ei toistuvaa seksuaaliväkivaltaa</p>	<p>Toistuvaa seksuaali väkivaltaa kohdanneilla oli merkittävästi todennäköisemmin liitännäissairauksia verrattuna ei-toistuviin tapauksiin. Heillä oli myös enemmän akuutteja psykiatrisia ongelmia ja hoidon tarvetta. Uhrilla joka oli hakenut apua viivästyneesti oli merkittävästi todennäköisemmin ahdistusta, verrattuna ei-viivästyneisiin tapauksiin.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan todeta, että tutkimuksessa mukana olleilla seksuaaliväkivallan uhreilla oli akuutteja lääketieteellisiä ja/tai psykososiaalisia ongelmia. Lasten ensiavun henkilökunnalla olisi tämän perusteella velvollisuus etsiä ja tunnistaa näiden uhrien erityispiirteitä ja mahdollisia yhtäaikaissairauksia.</p>
<p><i>Broaddus-Shea, Elena T., Scott, Kerry, Reijnders, Megin & Amin, Avni 2021. A review of the literature on good practice considerations for initial health system response to child and adolescent sexual abuse. Child abuse & Neglect, the international journal, 116, 1-7.</i></p> <p>USA ja Sveitsi</p> <p>https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104225</p>	<p>Katsauksen tavoitteena oli selvittää aiemman tietoperustan avulla kuinka hoitohenkilöstö pystyy kohtaamaan ja antamaan parhaan mahdollisen hoidon lapsille ja nuorille, jotka ovat kohdanneet seksuaaliväkivaltaa.</p>	<p>Systemaattinen kirjallisuuskatsaus</p> <p>Aineistoa kerättiin kolmesta tietokannasta: Scopus, Pubmed ja WHO:n Global Index Medicus ajalta 1.1.1995-15.7.2016.</p> <p>Laadullinen sisälönanalyysi</p>	<p>62 artikkelia</p>	<p>Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että ensimmäinen kohtaaminen lasten ja nuorten kokemaan seksuaaliväkivaltaan voi vähentää selviytyjien ahdistusta ja huolta antamalla tietoa siitä mitä odottaa, tarjoamalla säännöllistä hoitoa, kunnioittamalla selviytyneiden toiveita ja mieltymyksiä, luomalla lapselle tai nuorelle ystävällisen ympäristön ja tarjoamalla ei-tuomitsevan sekä vahvistavan vastaanoton. Puhumattakaan siitä miten löytää paras tapa kerätä sairaushistoriasta tietoa, tavalla, joka minimoii traumat. Luottamus ja suhteen luominen on tärkeää, sekä huomioida lapsen ikä, kehitys ja esittää avoimia kysymyksiä ystävällisesti.</p>

Seksuaaliväkivalta ja häirintä

Opas yläkouluikäisille
ja heidän kanssa työskenteleville

Sisällysluettelo

Lukijalle	2
Miksi aihe on tärkeä?	3
Seksuaaliväkivalta	4
Seksuaalinen häirintä	5
Suojaikäraja	6-7
Tunnistaminen	8
Seksuaaliväkivalta seurustelusuhteessa	9
Seksuaalinen häirintä sosiaalisessa mediassa	10
Seksuaaliväkivalta aikuisen tekemänä	11
Grooming	12
Vastikkeellinen seksi	13
Oheissairastavuus	14
Puheeksiotto	15
Nuoren kohtaaminen	16
Kokemuksista kertominen	17
Ennaltaehkäisy	18
Yhteystietoja	19-20

Lukijalle

Tämän oppaan tavoitteena on lisätä tietoisuuttasi seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä, sekä ohjata kuinka tilanteen kohdatessa voit toimia ja hakea apua.

Opas on tehty kehittämistyönä Savonia ammattikorkeakoulussa, yhteistyössä Pohjois-Savon hyvinvointialueen HYTE- ja osallisuus palvelualueen koordinoiman seksuaaliterveyden edistämisen työryhmän kanssa.

Miksi aihe on tärkeää?

Seksuaalisuus on iso osa jokaista, koko elämän ajan.

Seksuaalioikeudet kuuluvat ihmisoikeuksiin. Jokaisella on oikeus omaan koskemattomuuteen ja tehdä päätös kumppanin valitsemisesta, sekä oikeus toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan ilman väkivaltaa, pakottamista tai riistoa.

Thl:n kouluterveyskyselyn tuloksien perusteella nuorten seksuaaliväkivallan ja häirinnän kokemukset ovat lisääntyneet viime vuosina.

Seksuaaliväkivalta

Väkivaltaa, joka tahallisesti loukkaa henkilön seksuaalista koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta.

Seksuaaliväkivalta voi ilmetä esimerkiksi

Ahdisteluna

Pakottamisena seksuaalisiin tekoihin

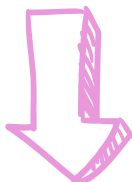
Lähentelynä

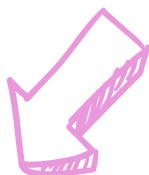
Seksuaaliväkivalta ei aina sisällä fyysistä väkivaltaa

Seksuaalinen häirintä

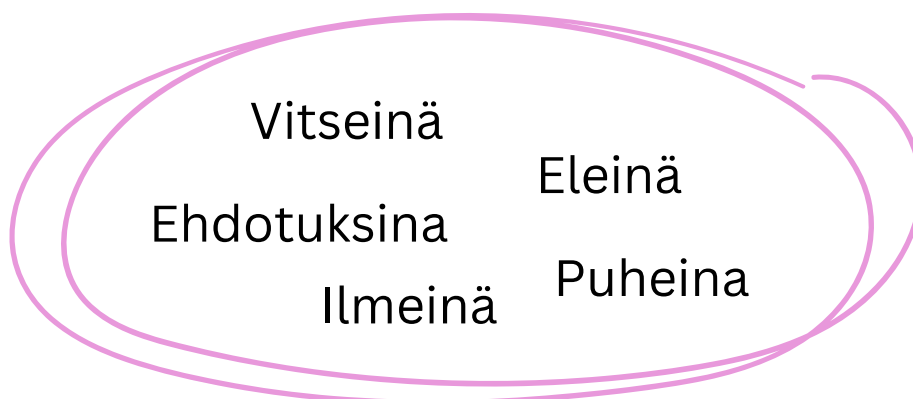
Sanallista, sanatonta tai fyysistä käytöstä, joka ei ole toivottua häirinnän kohteeksi joutuneen näkökulmasta.

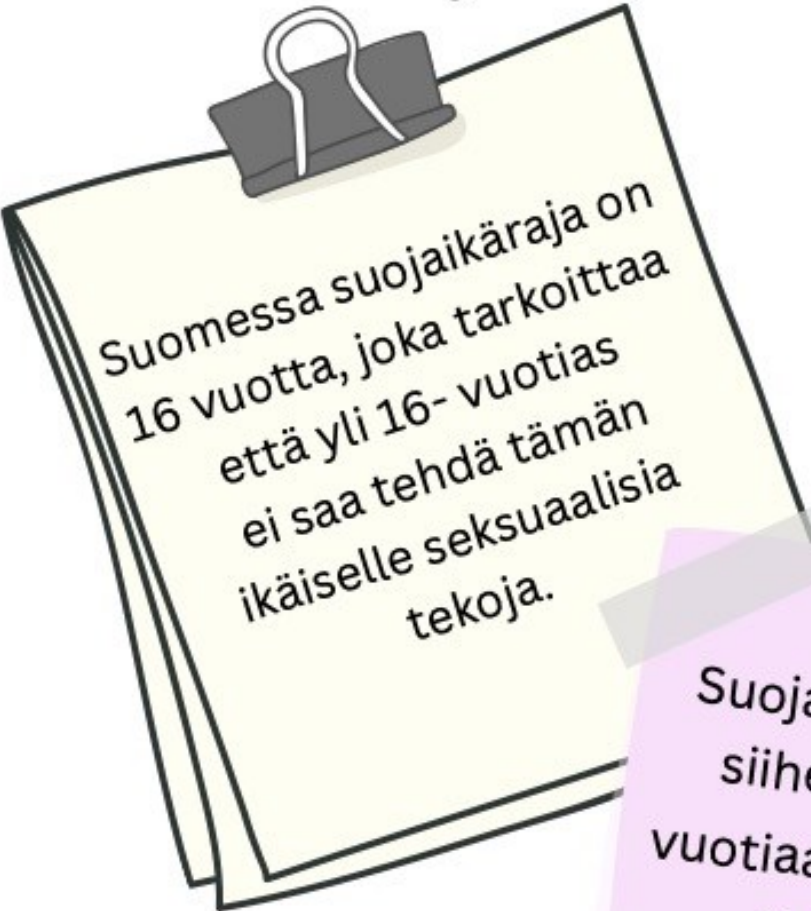
Käytös loukkaa henkilön fyysistä tai henkistä koskemattomuutta.

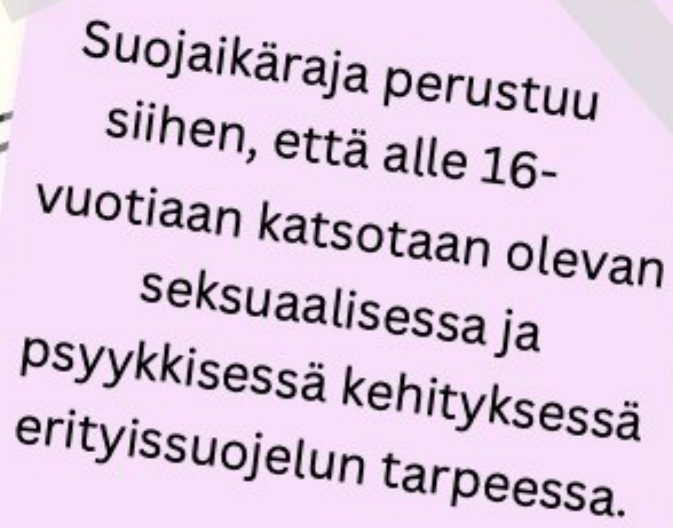
Voi ilmetä esimerkiksi seksuaalisesti vihjailevina tai ehdottelevina

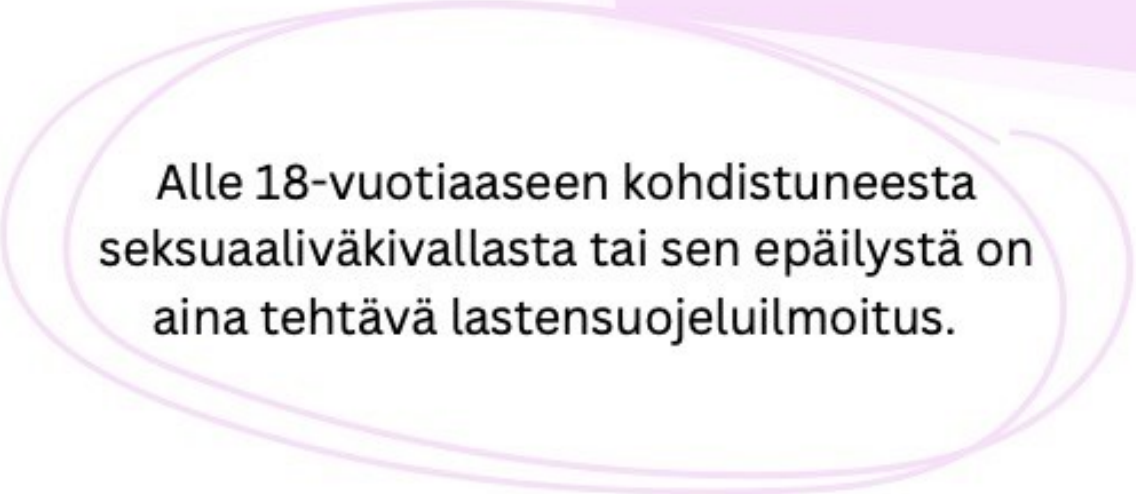
Suojaikäraja

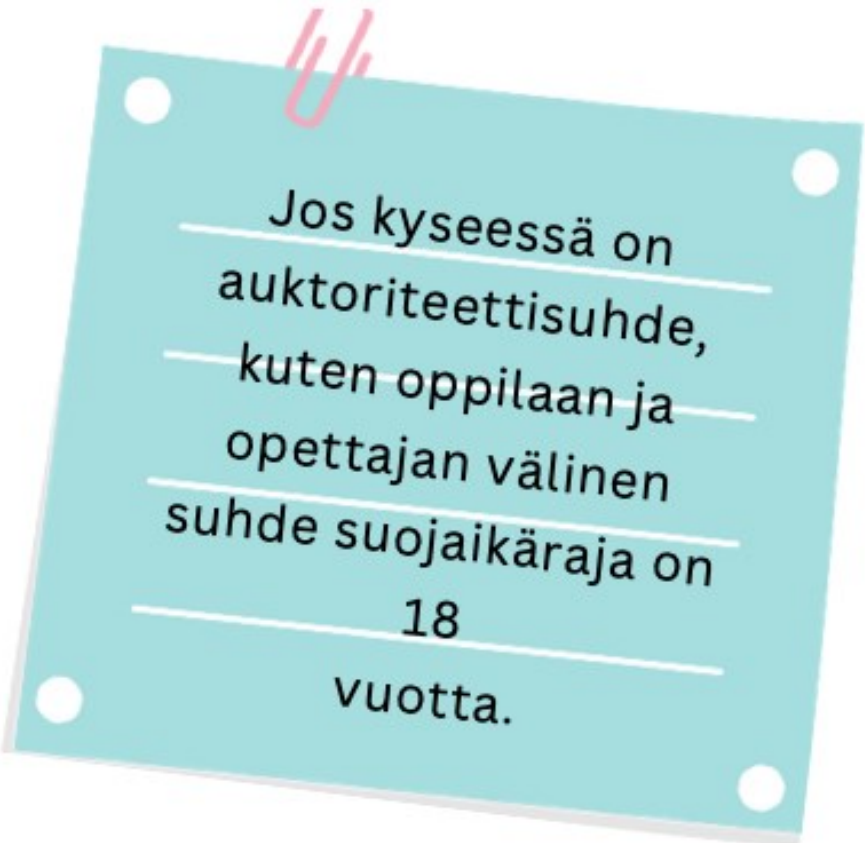
Suomessa suojaikäraja on 16 vuotta, joka tarkoittaa että yli 16- vuotias ei saa tehdä tämän ikäiselle seksuaalisia tekoja.

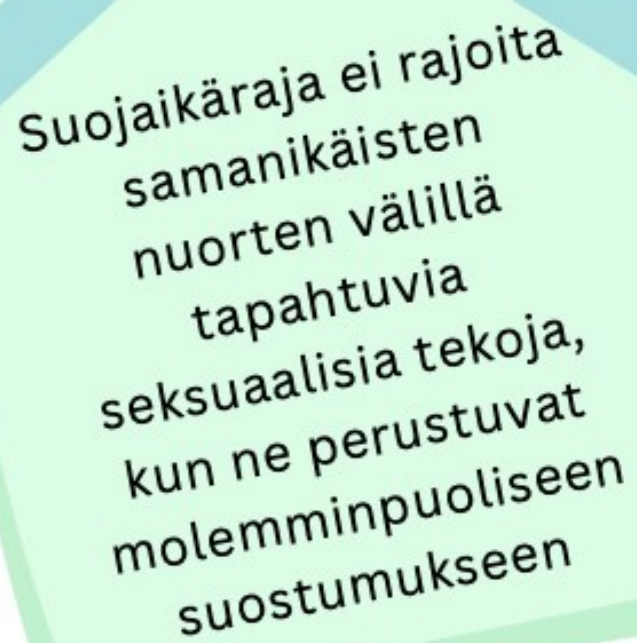
Suojaikäraja perustuu siihen, että alle 16- vuotiaan katsotaan olevan seksuaalisessa ja psyykkisessä kehityksessä erityissuojelun tarpeessa.

Alle 18-vuotiaaseen kohdistuneesta seksuaaliväkivallasta tai sen epäilystä on aina tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Jos kyseessä on
auktoriteettisuhde,
kuten oppilaan ja
opettajan välinen
suhde suojaikäraja on
18
vuotta.

Suojaikäraja ei rajoita
samanikäisten
nuorten välillä
tapahtuvia
seksuaalisia tekoja,
kun ne perustuvat
molemminpuoliseen
suostumukseen

Tunnistaminen

Kuka tahansa voi kohdata seksuaalista väkivaltaa ja häirintää sukupuolesta, iästä tai taustasta riippumatta.

Seksuaaliväkivallan tunnistaminen voi olla vaikeaa erityisesti silloin, jos sitä on jatkunut pitkään tai tekijä on nuoren lähipiiristä.

Poikien ja muunsukupuolisten kokema seksuaaliväkivalta jää usein tunnistamatta.

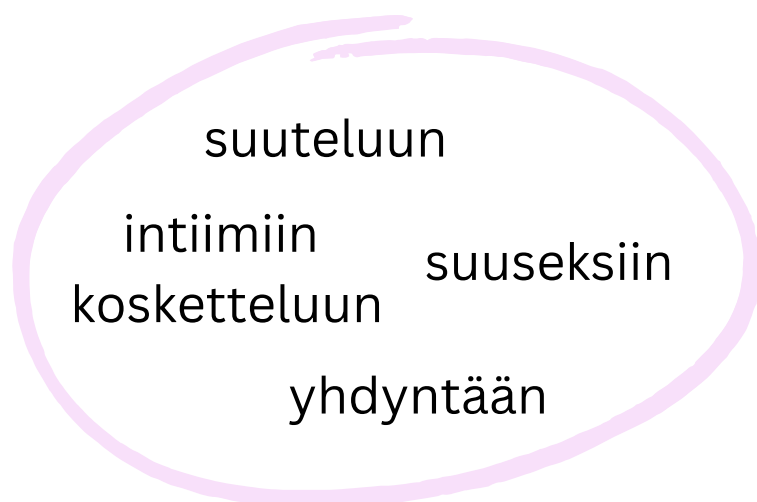

Seksuaaliväkivalta seurustelusuhteissa

Seksuaaliväkivalta voi tapahtua nuorten seurustelusuhteissa

Se voi olla esimerkiksi painostamista tai pakottamista seksuaalisiin tekoihin kuten

Painostamista voi tapahtua esimerkiksi

kasvotusten

sosiaalisessa mediassa

puhelimessa

Seksuaalinen häirintä sosiaalisessa mediassa

Yleisimmin nuoriin kohdistuvaa seksuaalista ehdottelua ja ahdistelua tapahtuu puhelimen tai internetin välityksellä

Esimerkkejä sosiaalisen median välityksellä tapahtuvasta häirinnästä:

Seksuaalisävytteisten kuvien tai videoiden lähettely/pyytäminen

Seksistä kertominen tai siihen viittaava ehdottelu

Seksuaalisuutta loukkaava nimittely, asiaton kommentointi tai huhujen levittäminen

Seksuaaliväkivalta aikuisen tekemänä

Vuonna 2022 9. luokkalaisista 7 % raportoi seksuaalista kanssakäymistä aikuisen kanssa.

Näistä tilanteista 5 % täytti seksuaaliväkivallan kriteerit.

Kuka tekijä voi olla esimerkiksi?

Ystävä

Tuntematon henkilö

Sukulainen

Opettaja tai harrastuksen ohjaaja

Grooming

Grooming tarkoittaa tilannetta, jossa aikuinen pyrkii tarkoituksellisesti tai tavoitteellisesti houkuttelemaan nuoren seksuaalisiin tarkoituksiin.

Groomingia voi tapahtua netissä, sosiaalisen median alustoilla tai netin ulkopuolella

Tekijä voi valehdella esimerkiksi iästään tai sukupuolestaan

Grooming on seksuaaliväkivaltaa ja rikos

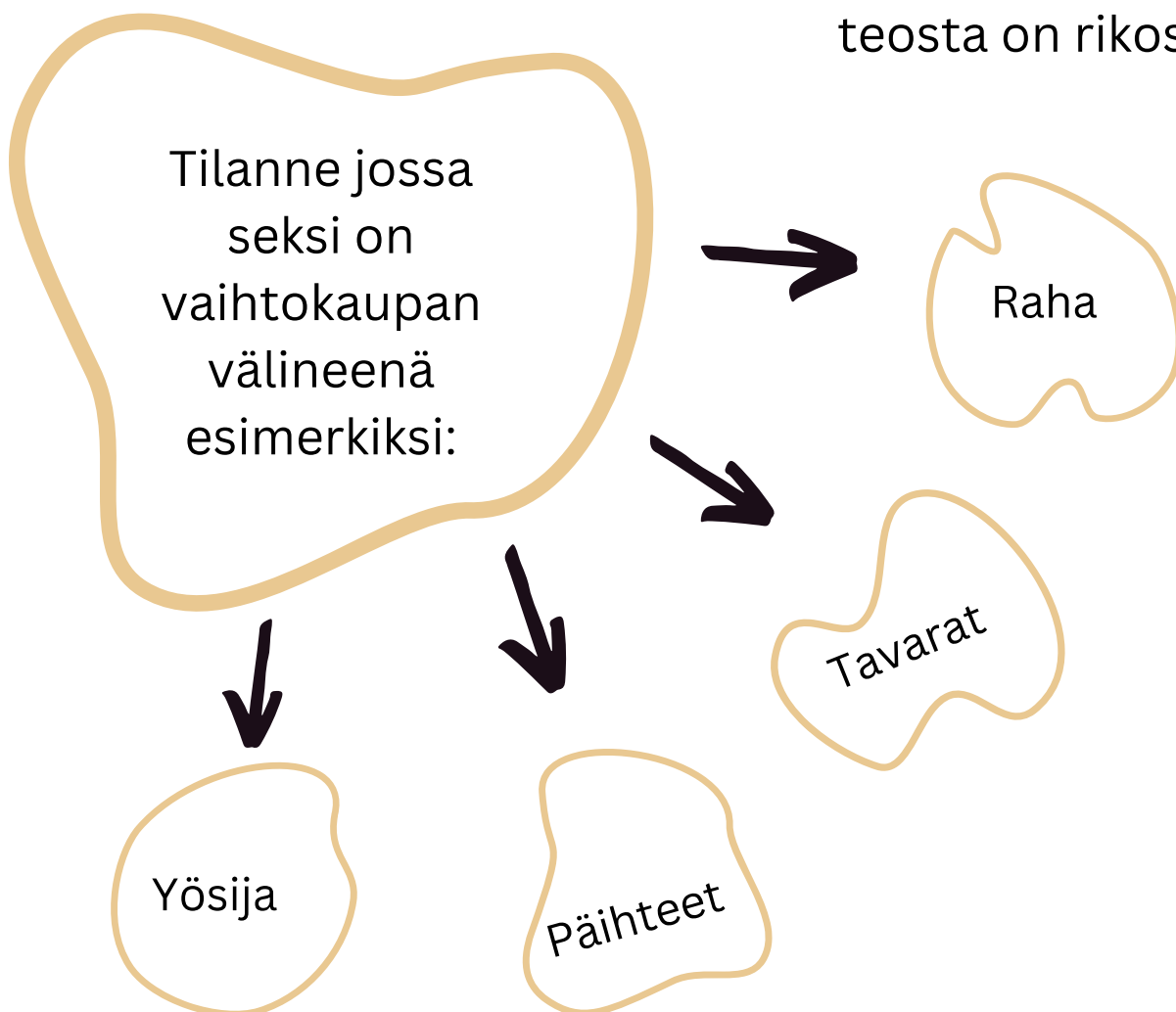
Vastikkeellinen seksi

On yksi
seksuaaliväki-
vallanmuoto

Alle 18-v.
henkilölle
korvauksen
tarjoaminen
seksuaalisesta
teosta on rikos

Oheissairastavuus

Seksuaaliväkivaltaa kokeneilla nuorilla on usein enemmän oheissairastavuutta kuin muilla saman ikäisillä, jota voi olla esimerkiksi:

univaikeudet

masennus

ahdistus

ADHD

huono koulumenestys

lääkitysten tarve

itsemurhayritykset

psykoosi

Puheeksiotto

Seksuaaliväkivalta aiheuttaa syyllisyyttä ja häpeää, jonka vuoksi apua ei uskalleta usein hakea.

Seksuaalisuuden herkkyyys ja intiimiys vaikeuttavat kokemuksista kertomista.

Puheeksiotto on tärkeää, jotta nuori voi tuoda kokemuksensa esille ja saa tarvitsemansa avun.

Kysymällä annetaan lupa puhua tapahtuneesta.

Kysymättä jättäminen voi pitkittää oikeanlaisen avunsaamista.

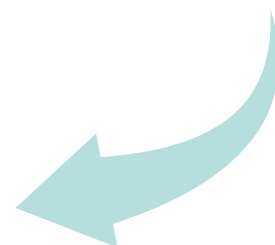

Nuoren kohtaaminen

Nuoret ovat tarkkoja havainnoimaan, jos aikuinen esimerkiksi välttelee kuuntelemista tai ajattelee olevansa kykenemätön auttamaan seksuaaliväkivallan kokemuksissa.

Tällaisessa tilanteessa nuoren ensimmäiset yritykset kertoa seksuaaliväkivallasta voi jäädä ainoiksi eikä nuori saa tarvitsemaansa apua.

Kokemus autetuksi tulemisesta voi tulla jo siitä, kun nuori pääsee kertomaan asiasta ja kokee tulleensa kuulluksi.

Tärkeää on, että työntekijä ottaa vastaan tiedon seksuaaliväkivaltakokemuksesta ja auttaa nuoren eteenpäin avunpiiriin.

Kokemuksista kertominen

Tytöt kertovat poikia yleisimmin kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai seksuaaliväkivallasta aikuiselle.

Pojat kuitenkin saavat tyttöjä useammin tukea kokemuksiinsa koulun aikuisilta sekä ulkopuolisista palveluista.

Poikien, maahanmuuttajataustaisten, vammaisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien voi olla erityisen vaikeaa kertoa kokemuksistaan

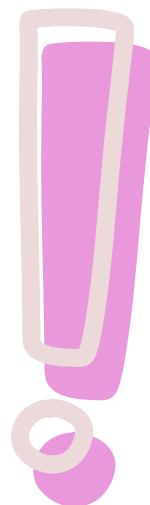
Seksuaaliväkivallasta kertoessa nuoret saavat useammin kielteisiä reaktioita heille tärkeiltä ihmisiltä, kuin muista väkivallan muodoista kertoessa.

Ennaltaehkäisy

On tärkeää oppia tuntemaan omat rajat, mikä ei itsestä tunnu mukavalta tai ole hyväksyttävää.

Seksuaalirikoksesta tulisi ilmoittaa viranomaiselle, jotta tekijä saadaan vastuuseen.

Muista ettei tapahtunut ole koskaan uhrin syy.

Yhteyshetimit

Tässä osa paikoista, joihin voittoa yhteyttä,
mikäli olet kokenut seksuaaliväkivaltaa tai
häirintää:

MLL-(nuortennetti.fi) Lasten ja Nuorten puhelin
116 111, puhelin avoinna ma-pe klo 14-20 ja la-su
klo 17-20. Chat auki su-ke klo 17-20.

Nuorten Exit, nuortenexit.fi, voit varata oman
ajan chattiin laittamalla sähköpostia
info@exitry.fi tai yksityisviestillä Instagramissa
@nuortenexit.

Sekasin-chat, sekasin.fi, pääsee juttelemaan
mieltä askarruttavista asioista nimettömästi ja
luottamuksellisesti.

Mieli Ry:n Kriisipuhelin p. 09 2525 0111, 24/7.

Väestöliiton poikien puhelin

<https://www.vaestoliitto.fi/poikien-puhelin/>,
arkisin klo 13-18 p. 0800 94884. Chat auki ma-to
klo 13-18 ja pe klo 13-15.

Tyttöjen talo Kuopiossa

<https://www.puijola.net/palvelut/seksuaaliterveydestyo/>. Seksuaaliväkivaltaa kokeneet voivat ottaa yhteyttä seksuaaliväkivaltatyöntekijään
P. 050 359 0184

Apua voit pyytää myös
sinulle luotettavalta
aikuiselta esimerkiksi
kouluterveydenhoitajalta,
opettajalta tai
perheenjäseneltä.

Yli 16-vuotiaat seksuaaliväkivaltaa
kohdanneet hoidetaan Seri-tukikeskuksessa.

Tekijät

Iina Turkia
Suvi-Tuulia Granqvist
Vilma Hirvonen

Kättilön tutkinto-ohjelma
Savonia-ammattikorkeakoulu
2023

Kuvat canva.com

